

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Patricie Johnová

Nebezpečné pronásledování a ochrana jeho obětí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum uzavření rukopisu: 29. 11. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 164 846 znaků včetně mezer.

V Praze dne 29. 11. 2021

.....

Patricie Johnová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D., za vedení mé práce.

Zároveň bych chtěla poděkovat svým rodičům za jejich obrovskou podporu, pomoc a trpělivost po celou dobu mého studia.

Velké poděkování patří rovněž oběti stalkingu, která se se mnou osobně setkala a poskytla mi vyčerpávající informace ke svému případu.

Obsah

Úvod.....	1
1 Nebezpečné pronásledování – tzv. stalking.....	3
1.1 Vymezení pojmu stalking.....	3
1.2 Historický vývoj.....	5
1.3 Formy a druhy stalkingu.....	7
1.3.1 Cyberstalking.....	9
1.3.2 Stalking na pracovišti.....	11
2 Pachatelé stalkingu.....	14
2.1 Typologie stalkerů dle Mullen a kol.	15
2.2 Typologie stalkerů dle Zony a kol.	16
2.3 Typologie stalkerů dle Davise a kol.	18
2.4 Typologie stalkerů dle Boona a Sheridan.....	19
3 Oběti stalkingu.....	21
3.1 Typologie obětí stalkingu.....	22
3.1.1 Typologie obětí dle Mullen a kol.	22
3.2 Dopady stalkingu na životy obětí.....	25
3.2.1 Posttraumatická stresová porucha.....	27
3.3 Pomoc obětem stalkingu.....	30
3.4 Falešné oběti stalkingu.....	33
3.4.1 Typologie falešných obětí.....	34
3.4.2 Charakteristika falešných obětí.....	35
4 Právní úprava stalkingu v ČR.....	37
4.1 Vývoj právní úpravy stalkingu v ČR.....	37
4.2 Trestný čin nebezpečného pronásledování - § 354 trestního zákoníku.....	38
4.2.1 Zařazení do systematiky trestního zákoníku.....	38
4.2.2 Skutková podstata.....	39
4.2.3 Kvalifikovaná skutková podstata.....	46
4.2.4 Trestání a komparace se zahraničím.....	48
5 Případová studie oběti stalkingu.....	52
5.1 Popis případu.....	52
5.2 Rozbor případu.....	53
5.3 Závěr případové studie.....	57
Závěr.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	61

Abstrakt	67
Klíčová slova	68
Abstract	69
Key words	70

Úvod

Snad každý zná někoho, kdo se v minulosti stal obětí pronásledování. Dle amerických statistik přibližně jedna ze šesti žen (16 %) a jeden ze sedmnácti mužů (5,8 %) stalking zažili.¹ Při poslouchání a čtení příběhů některých obětí mi mnohdy „běhá mráz po zádech“ a tiše doufám, že mne nic takového nikdy nepotká. Nicméně jak se dočtete v jedné z částí této práce, obětí pronásledování se může stát každý z nás nezávisle na věku, pohlaví či sociálním postavení. Vzhledem k četnosti případů stalkingu v České republice i v zahraničí a k aktuálnosti tohoto problému jsem se rozhodla zabývat se jeho jednotlivými aspekty více do hloubky.

Při zpracovávání této práce jsem se setkala s mnoha zahraničními zdroji, které se tomuto tématu věnovaly. Proto považuji za vhodné upozornit na terminologii, kterou v práci užívám. Pokud hovořím o fenoménu stalkingu ve všeobecném slova smyslu, užívám termín „stalking“ a jeho synonyma – „pronásledování“, „obtěžování“, či „slídění“. Všechny tyto pojmy užívám i co se týče problematiky stalkingu ve vztahu k zahraničí. Naproti tomu výraz „nebezpečné pronásledování“ užívám pouze ve smyslu trestného činu, který je zakotven v ustanovení § 354 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“).

Tato diplomová práce je zaměřena na některé aspekty pronásledování a právní úpravu tohoto jevu v České republice. Hlavním cílem této práce je komplexně uchopit problematiku stalkingu a zároveň podrobněji rozpracovat dílčí témata teoretické části, a následně aplikovat získané teoretické poznatky na konkrétní případ oběti pronásledování. Dílčím cílem této práce je definovat sporné otázky a po zvážení všech argumentů zaujmout ve vztahu k nim vlastní odůvodněný názor. Mým cílem do budoucna je mj. pomáhat obětem stalkingu s řešením jejich případů v postavení jejich právního zástupce.

Tato diplomová práce je členěna do pěti hlavních částí, jež se dále dělí na jednotlivé kapitoly, body a podbody. První část pojednává o stalkingu obecně a podrobněji vymezuje tento pojem. Tato část se rovněž věnuje historickému vývoji tohoto jevu a tradičním formám stalkingu, zahrnující dva specifické druhy stalkingu.

Druhá část se zabývá charakteristikami pachatelů stalkingu a příčinami jejich chování. A vzhledem k tomu, že existuje poměrně velké množství klasifikací stalkerů, je tato část převážně věnována čtyřem vybraným typologiím.

Třetí část pojednává o obětech stalkingu, počínaje vybranou typologií obětí. Následuje podrobný popis toho, jaké dopady má stalking na životy obětí, přičemž pozornost je zaměřena

¹ U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. Stalking. *Overview*. [online]. [cit. 17.11. 2021]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/feature/stalking/overview>.

zejména na újmy psychického a sociálního charakteru. Dále se tato část zabývá hlavními strategiemi, jejichž účelem je pomoci obětem pronásledování zvládat jejich náročné situace, a především pak zajistit jejich fyzickou bezpečnost a pronásledování zastavit. Konec této části je věnován problematice falešných obětí stalkingu, a to konkrétně typologii a charakteristice falešných obětí. Tato a následující část jsou nejobsáhlejšími ze všech a spolu tvoří jádro diplomové práce. Ostatně tomu napovídá i její název.

Čtvrtá část rozebírá anti-stalkingovou legislativu v České republice. Na začátku této části je popsán vývoj právní úpravy stalkingu v ČR, respektive způsoby postihu tohoto jevu před přijetím trestního zákoníku a proces přijetí skutkové podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování do tohoto zákona. Následuje velmi obsáhlá kapitola věnována samotnému trestnému činu nebezpečného pronásledování. Tato kapitola zahrnuje zařazení tohoto trestného činu do systematiky trestního zákoníku a podrobný rozbor skutkové podstaty tohoto trestného činu. Tato kapitola je zakončena problematikou trestání trestného činu nebezpečného pronásledování, přičemž je zde pro porovnání zpracována menší komparace s některými evropskými a mimoevropskými státy. Čtvrtá část zakončuje teoretickou část této diplomové práce.

Co se týče poslední části, jedná se o část praktickou, která je věnována případové studii oběti stalkingu. Na začátku této části je popsán případ mladé ženy, která byla obětí pronásledování dlouhých sedm let. Poté následuje rozbor tohoto případu, který spočívá v uplatnění získaných teoretických poznatků v praxi. Tato část je ukončena závěrem, který mj. obsahuje doporučení oběti adresovaná ostatním obětem stalkingu.

V průběhu psaní této diplomové práce jsem využila následující metody. Při zkoumání jednotlivých aspektů stalkingu, s cílem poznat je jakožto komponenty složitého celku a odhalit jejich vzájemné vztahy, jsem užila metody analytické. Při porovnávání a hodnocení některých jevů jsem užila metody normativní. Při zkoumání konkrétního případu oběti stalkingu, s cílem detailně poznat podstatu případu a porozumět vztahům mezi jednotlivými jevy, jsem užila jedné z metod kvalitativního výzkumu, kterou je případová studie. Tato metoda vychází z předpokladu, že podrobný výzkum jednoho případu přispěje k lepšímu porozumění a pochopení jiných, obdobných případů.

1 Nebezpečné pronásledování – tzv. stalking

Stalking (neboli slídění², obtěžování, pronásledování apod.) je považován za relativně novodobý jev. Tento pojem byl poprvé použit v 90. letech 20. století ve Spojených státech amerických³ k označení jednání jedinců, kteří (vy)trvale pronásledují druhé, či se jinak vměšují do jejich životů. Stalking je sociálním problémem, který přitáhl značnou pozornost nejen veřejnosti, a v důsledku toho byl v mnoha státech tento fenomén kriminalizován.

Výraz „stalk“ můžeme přeložit obratem „pronásledovat, stopovovat kořist“. Pokud byl dříve někdo označen jako „stalker“, jednalo se o lovce či pytláka. Média si však tento výraz přisvojila k označení dotěrného a neodbytného chování některých jedinců, a tak byl původní význam nahrazen významem novým.⁴

1.1 Vymezení pojmu stalking

Jedním z prvních pokusů o vymezení pojmu stalking je definice amerických autorů Meloye a Gotharda. Ti definovali stalking jako „abnormální anebo dlouhodobý vzorec vyhrožování či obtěžování zaměřený na konkrétního jedince.“⁵ Tento vzorec chování byl dále specifikován jako „více než jeden zjevný čin nechtěného pronásledování, který byl obětí vnímán jako obtěžující“.⁶ Meloy dále uvádí, že na rozdíl od právních definic, které jsou určeny k definování a stíhání kriminálního chování, byla tato definice navržena k dalšímu vědeckému zkoumání a klinickým studiím. Výhodou této definice je, že zaměřuje pozornost na jednání, která se opakují a jsou obětí vnímána jako nežádoucí.⁷

Pathé a Mullen definují stalking jako „soubor chování, ve kterém jedinec opakovaně obtěžuje jiného a nutí ho ke komunikaci, přičemž toto chování je nežádoucí“.⁸ Obtěžováním se

² Srov. ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, 204 s. ISBN 80-902614-1-8.

³ MELOY, J. R. *The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives*. San Diego, CA: Academic Press, 1998, s. 2-21. ISBN 0-12-490560-9.

MELOY, J. R. *Stalking: An old behavior, a new crime*. *Psychiatric Clinics of North America*, 1999, č. 22, s. 85–99.

KURT, J. L. *Stalking as a variant of domestic violence*. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 1995, č. 23, s. 219–230.

⁴ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press, 2009, s. 1. ISBN 978-0-521-73241-3.

⁵ „an abnormal or long-term pattern of threat or harrasment directed toward a specific individual“ in MELOY, J. R., GOTHARD, S. *A demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders*. *American Journal of Psychiatry*, 1995, 152, s. 259. (vlastní překlad autorky)

⁶ „more than one overt act of unwanted pursuit of the victim that was perceived by the victim as being harassing“ in MELOY, J. R., GOTHARD, S., op. cit. 5, s. 259. (vlastní překlad autorky)

⁷ MELOY, J. R., op. cit. 3.

⁸ „a constellation of behaviours in which one individual inflicts on another repeated unwanted intrusions and communications“ in PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E. *The Impact of Stalkers on their Victims*. *British Journal of Psychiatry*, 1997, s. 12. (vlastní překlad autorky)

rozumí sledování, postávání poblíž a vyhledávání fyzické blízkosti oběti. Za pokusy o komunikaci skrze komunikační prostředky se považuje zasílání dopisů, volání na telefon, zahlcování elektronické pošty, malby či vzkazy připevněná např. na vozidlo oběti. K tomu lze nyní přidat textové zprávy, což je často hlavní způsob komunikace mladistvého stalkera. Autoři dodali, že existují také související činnosti spočívající např. v objednávání zboží či služeb jiného za použití jeho osobních údajů, poškozování majetku, falešná obvinění a stížnosti, vyhrožování a v některých případech napadení oběti.⁹

Dle Čírtkové lze „pronásledování souhrnně charakterizovat jako soustavné (systematické) a excesivní (tj. evidentně z normy vybočující) obtěžování druhé osoby projevy nevyžádané a umanuté pozornosti, podnícené v zásadě buď údajným či skutečným obdivem (erotickou náklonností), nebo pociťovanou záští, nenávistí či pomstou.“¹⁰ Autorka dále uvádí, že se nejedná pouze o momentální záležitost, nýbrž o systematický postup, jehož hlavními znaky jsou opakování (deset a více pokusů o kontakt) a soustavnost (trvání minimálně čtyři týdny). Motivem pronásledování může být údajný či skutečný obdiv, anebo také zloba.¹¹

V kriminologickém smyslu je stalking definován jako „úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost.“¹² Příмым následkem pronásledování je závažné narušení soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti pronásledované osoby. V závažných případech může být poškozeno tělesné i duševní zdraví oběti, či dokonce ohrožen její život.¹³

V manuálu vydaném pro interní potřeby Bílého kruhu bezpečí je stalking vymezen jako „různé varianty pronásledování v podobě více či méně zřetelného zastrašování či vyhrožování oběti, zahrnující jak psychické, tak až její fyzické terorizování, často (ale nikoli výhradně) vedené nenávistí, pomstou nebo i patologickou náklonností, které výrazně snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečí.“¹⁴

Při prohlížení definic stalkingu lze určit několik hlavních komponentů. V případě pronásledování se nejedná pouze o momentální stav myslí pachatele. Charakteristický je úmysl,

⁹ PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E. op. cit. 8.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, s. 55. ISBN 978-80-247-2207-8.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 55.

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)*. Kriminalistika, 2004, 37(4), s. 273. ISSN 1210-9150.

¹³ ŠIMORDOVÁ, Andrea. „Stalking“ z kriminologického pohledu se zaměřením na pachatele a oběť. In: epravo.cz [online]. 21.6.2011 [cit. 8.2.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stalking-z-kriminologickeho-pohledu-se-zamerenim-na-pachatele-a-obet-73846.html>

¹⁴ VITOUŠOVÁ, M., ČÍRTKOVÁ, L., KLOUBEK, M., DURDÍK, T. *Pronásledování – hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 3-5. citováno ze zdroje - VÁLKOVÁ, Helena. *Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech*. Trestněprávní revue. 2009, č. 9, s. 257. ISSN 1213-5313.

který směřuje ke způsobení újmy oběti (a to jak psychické, tak i fyzické). Jednání stalkera se musí opakovat. Názory některých autorů na počet opakování se odlišují,¹⁵ nicméně většinou panuje shoda na tom, že se opakováním rozumí více než 10 pokusů o kontakt.¹⁶ Dále musí být pachatelovo jednání dlouhodobé (trvání minimálně čtyři týdny) a musí být způsobilé vyvolat u oběti důvodný pocit ohrožení.

1.2 Historický vývoj

Příběhy o neopětované lásce a vytrvalých nápadnících jsou nám známy již z dávných dob. Ku příkladu slavný italský básník Dante Alighieri (1265–1321) ve svých dílech opěvoval svou lásku a oddanost k ženám, se kterými měl pouze bezvýznamný, či dokonce žádný skutečný vztah. Ve svém díle Nový život (*La Vita Nuova*) píše o své lásce k Beatrice Portinari, která je pro něj ztělesněním krásy, laskavosti a všech ostatních dokonalostí. Thomas Stearns Eliot považoval Danteho lásku k Beatrice za patologickou posedlost, neboť s Beatrice nikdy neměl reálný kontakt a přesto v ní spatřoval ohnisko své lásky.¹⁷ Ačkoliv není známo, jakým způsobem Dante pronásledoval svou Beatrice, Prerafaelité¹⁸ ho popisují jako „potají špehujícího“.¹⁹

Dalším příkladem je dánský filosof, teolog a psycholog Søren Kierkegaard (1813–1855), který napsal kuriózní dílo *Bud' – anebo (Either/Or)*. Jedná se o beletrizovaný popis Kierkegaardova pronásledování mladé ženy Regine Olsen. V mysli autora se vytvořil vztah s dívkou v okamžiku očního kontaktu, který pro něj znamenal okamžik uznání, vzájemnosti a výměny slibů. Kierkegaard ji několikrát tajně sledoval, dokud nezjistil, kde žila. Další pronásledování spočívalo v jejím špehování, shromažďování informací o její osobě a opakovaném potkávání na veřejných místech. Není známo, jaký dopad mělo pronásledování na oběť. Ta si však musela být do jisté míry vědoma nehlášeného pozorovatele. Na Regine Olsen je zpětně obtížné pohlížet jako na traumatizovanou oběť stalkingu, neboť nakonec měla skutečný vztah s Kierkegaardem a na nějaký čas byli zasnoubeni.²⁰ Updike popisuje ve svém díle

¹⁵ Srov. např. MELOY, J. R., GOTHARD, S. op. cit. 5 – „opt for two or more instances“

WALBY, Sylvia, ALLEN, Jonathan. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, s. 15. ISBN 978-80-7338-088-5. – „jednání, které obsahuje dvě nebo více událostí“

¹⁶ Srov. např. MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele, PURCELL, Rosemary, STUART, Geoffrey W. *Study of stalkers*. American Journal of Psychiatry, 1999, s. 1244-1249.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10.

JURTELA, Silvia. *Häusliche Gewalt und Stalking*. Wien: Studien Verlag, 2007, 380 s. ISBN 978-3-7065-4500-6.

¹⁷ ELIOT, Thomas Stearns. Dante. In *Selected Essays* / New York: Harcourt, 1960. 460 s. ISBN 978-0151803873.

¹⁸ „the Pre-Raphaelite Brotherhood“ - skupina anglických malířů, kritiků a básníků, působících v polovině 19. století

¹⁹ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 7-8.

²⁰ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 8-10.

Kierkegaardovo chování na jedné straně jako spletitou galantnost, na druhé straně jako pronásledování.²¹

V 18. století se psychiatr a francouzský lékař Philippe Pinel a poté jeho žák Jean-Étienne Dominique Esquirol zabývali popisem a objasněním tzv. erotomanie (tzn. „patologické vazby na jinou osobu, projevující se alespoň zpočátku jako umanutý obdiv či erotická náklonnost.“²²) Názorným příkladem z této doby je příběh o anglickém králi Jiřím IV. (1762–1830) a 53leté Francouzce. Žena se zdržovala poblíž Buckinghamského paláce a jakýkoliv podnět (např. zachvění závěsů) byl pro ni signálem, že ji král miluje. O jeho lásce k ní byla přesvědčena.²³

Ve 20. století se erotomanií zabývali další psychiatři, jako například francouzský psychiatr Gaëtan Gatian de Clérambault. Erotomanie je diagnosticky klasifikována jako klamná porucha, známá jako Clérambaultův syndrom.²⁴ Clérambault byl první, kdo explicitně upozornil, že „motivem vůbec nemusí být nezpracovaná láska, sexualita či erotika. Větší váhu přikládal pýše, pocitu mimořádnosti sebe sama a narušení kontaktu s realitou.“²⁵

Ve 2. polovině 20. století dochází ke změně a z psychiatrického problému se stává nový sociální problém. Původní psychiatrický pojem erotomanie byl nahrazen výrazem stalking. Příčinou této změny byl patrně zájem médií o případy pronásledování celebrit.²⁶ Mezi nejznámější případy patří neúspěšný atentát na prezidenta Ronalda Reagana, který spáchal John Hinckley. Motivem atentátníka bylo vyústění jeho posedlosti herečkou Jodie Foster, kterou chtěl tímto činem oslnit.²⁷ Dalším známým případem je smrt americké modelky a herečky Rebeccy Schaeffer, která byla ve svých 21 letech zavražděna svým pronásledovatelem Robertem Johnem Bardem.²⁸ Tyto a další mediálně známé případy stalkingu celebrit dramaticky zvýšily povědomí veřejnosti o závažnosti a míře pronásledování.

Na přelomu 20. a 21. století se v právních rádech některých států zformovaly nové skutkové podstaty²⁹, na jejichž základě jsou postihována nežádoucí chování, která zasahují do integrity obětí. Kalifornie byla prvním státem, který v roce 1990 přijal anti-stalkingovou legislativu. Důvodem byla vražda výše zmíněné Rebeccy Schaeffer. Po Kalifornii schválily

²¹ UPDIKE, John. *Foreword to The Seducer's Diary* (by S. Kierkegaard). Princeton: Princeton University Press, 1997, 214 s. ISBN 978-1400847341.

²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 213. ISBN 978-80-7380-461-9.

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 22.

²⁴ ZONA, M.A., KAUSHAL, K. S., LANE, J. *A comparative study of erotomaniac and obsessional subjects in a forensic sample*. *Journal of Forensic Sciences*, 1993, 38(4).

²⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 22.

²⁶ VISINGER, Radek. *Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou*. *Trestněprávní revue*, 2009, 8(11), s. 332. ISSN 1213-5313.

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 22, s. 214.

²⁸ DAVIS, Joseph A. *Stalking Crimes and Victim Protection: Prevention, Intervention, Threat Assessment, and Case Management*. CRC Press, Taylor & Francis Group, 2001, s. 4. ISBN 978-0-367-86616-7.

²⁹ Sexuální obtěžování, mobbing, stalking – srov. VISINGER, Radek. op. cit. 26, s. 331-332.

zákony proti stalkingu další americké státy.³⁰ Prvním evropským státem, který přijal předmětnou právní úpravu, byla v 90. letech Velká Británie. Poté následovala řada států, které zasáhl tento „trestně-politický trend“, jako např. Belgie či Nizozemsko. Pro Českou republiku bylo zásadní přijetí nových skutkových podstat stalkingu v Rakousku (2006) a v Německu (2007), neboť zde se český zákonodárce inspiroval.³¹

1.3 Formy a druhy stalkingu

Stalkeré dokážou býti velice vynalézaví. Konkrétní způsoby pronásledování je prakticky nemožné taxativně vyjmenovat, neboť zahrnují širokou škálu prostředků a různou intenzitu jednání. Pachatelé mohou používat prostředky, které se jeví jako legální (např. zasílání SMS, telefonování, zasílání dárků), či prostředky, které jsou nezákonné (vyhrožování, ničení věcí, pomlvy). Jednotlivý čin sám o sobě nemusí být nutně škodlivý, v celkovém kontextu je však třeba na taková jednání pohlížet jako na stalking.³²

Mezi tradiční formy³³ stalkingu patří kontaktování pomocí komunikačních prostředků. Nevyžádaná volání na mobilní telefon (příp. na pevnou telefonní linku) a opakované zasílání nevyžádaných SMS jsou nejběžnějším způsobem. Volající může mlčet, a poté zavěsit, žadonit o usmíření, přemlouvat, vyhrožovat či zastrašovat. Telefonáty a SMS mnohdy mívají obscénní podtext. Obsahem mohou býti také neutrální vzkazy či vyznání lásky a obdivu. K rafinovanějším pokusům patří zasílání dopisů, či umístování písemných vzkazů například na automobil oběti nebo na dveře jejího bytu. Autor těchto písemností může utajit svou totožnost. Obsah může být, stejně jako u telefonátů a SMS, jak romantický, tak výhružný, či kombinace obou. Tyto písemnosti mohou být zasílány rovněž třetím osobám, například proto, že je pachatel vnímá jako překážku v přístupu k oběti (např. přítel pronásledované). Jiným důvodem může být šíření pomluv o oběti. Do této kategorie aktivit spadá rovněž zasílání darů a různých předmětů oběti. Zde se kreativita některých stalkerů jeví jako bezmezná. Jednu skupinu tvoří klasické dary typu bonboniéra, květiny či šperky. Druhou skupinou jsou bizarní až děsivé předměty, jakými jsou ku příkladu pohřební oznámení, nádoba s močí či mrtvé zvíře.

³⁰ DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 6.

³¹ VÁLKOVÁ, Helena. *Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech*. Trestněprávní revue. 2009, č. 9, s. 261. ISSN 1213-5313.

³² VÁLKOVÁ, Helena. op. cit. 31, s. 259.

³³ PATHÉ, Michele. *Surviving Stalking*. New York: Cambridge University Press, 2002, s. 8-13. ISBN 978-0-521-00964-5.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 60-62.

Mezi další způsoby, kterými stalkeri navazují kontakt s obětí, patří sledování a vyhledávání fyzické blízkosti obětí. Pronásledovatelé mnohdy sledují a hlídají bydliště svých obětí, postávají před jejich pracovišti, či vyčkávají a pozorují místa často oběťmi navštěvovaná, jako například oblíbené restaurace, fitness centra či obchodní centra. Někteří stalkeri dokonce příležitostně shánějí pomoc u jiných osob, aby mohli „sdílet hlídky“.

Typickým způsobem chování pronásledovatelů je rovněž objednávání zboží či služeb jménem obětí. Mezi běžné případy patří objednání pizzy či taxislužby pozdě v noci, nebo přivolání hasičů či sanitky na adresu obětí. Vyloučena nejsou ani rušení dodávek zboží či služeb jménem obětí, jako například zrušení dodávky plynu či elektřiny.

Mezi další formy stalkingu spadají pomluvy, křivá obvinění, výhrůžky a poškozování majetku obětí. Pronásledovatelé se až v polovině případů uchylují ke lživým pomluvám, kterými chtějí poškodit pověst obětí. Typickými případy jsou zveřejňování falešných inzerátů (např. o prodeji bytu obětí) či telefonních čísel obětí s tím, že poskytují sexuální služby. Stalkeri často lživě obviňují své oběti ze spáchání trestného činu, přičemž jsou motivováni převážně touhou po pomstě. Některé oběti byly ku příkladu obviněny z údajných podvodů v oblasti sociálního zabezpečení či ze zneužívání dětí, což obětem způsobovalo velké problémy i přes to, že se ukázalo, že obvinění byla falešná. Pronásledovatelé se mnohdy snaží zastrašit svou oběť výhrůžkami. Obsahem výhrůžky je obvykle ublížení na zdraví či jiná újma, kterou se rozumí například způsobení škody na majetku, narušení rodinného soužití, sexuální integrity apod. Výhrůžky mohou směřovat buď přímo proti obětem, anebo může být vyhrožováno osobám, které jsou jim blízké. Do této skupiny spadají i další aktivity, skrze které chtějí stalkeri vyvíjet na své oběti nátlak. Obvykle se jedná o poškozování jejich majetku. Pachatelé se často zaměřují na jejich automobily a typicky jim vypustí pneumatiky či poškrábají lak. Někteří proniknou do domovů svých obětí za účelem odcizení jejich osobních věcí, jako jsou například fotografie či diáře. Obzvláště kruté jsou útoky proti domácím mazlíčkům.

Zhruba v jedné třetině případů se pronásledovatelé pokouší o kontakt přes třetí osoby (tato forma je označována jako „stalking by proxy“³⁴). Ve většině případů třetí osoby netuší o svém zapojení do „stalkerských“ aktivit. Pronásledovatelé totiž nabízejí nejrůznější vysvětlení, aby podnítli ostatní k účasti na předmětných činnostech. Ku příkladu stalker „naverbuje“ svého přítele, aby pro něj špehoval oběť, pod záminkou, že je mu dotyčná osoba nevěrná. Častokrát tedy přátelé a rodinní příslušníci pomáhají v mylné představě, že jejich milovaný je ve

³⁴ Srov. MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 157-163.
PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 13.
ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 62.

skutečnosti obětí. Cílem stalkerů je zvýšit nedůvěru svých obětí k ostatním osobám, a tak je izolovat od potřebné pomoci.

Přibližně ve dvaceti procentech³⁵ případů se pronásledovatelé uchylují k fyzickému násilí. Ve většině případů útokům předchází vyhrožování. Fyzickým násilím se rozumí fyzické napadání obětí či útoky sexuální povahy včetně znásilnění. Typickými případy jsou facky, tahání za vlasy či chytání pod krkem. Poměrně často stalkeri využívají motorová vozidla a najíždějí jimi na oběti či jejich blízké. Pokud stalker při svém jednání použije zbraň, není zpravidla jeho cílem zabít, nýbrž zastrašit či vydírat svou oběť.³⁶ Stupeň násilí obvykle eskaluje, zhruba dvě procenta případů končí smrtí oběti.³⁷

1.3.1 Cyberstalking

Cyberstalking představuje specifický druh stalkingu. Poprvé tento výraz patrně použil Deirmenjian v roce 1999 a charakterizoval jej jako stalking v kyberprostoru³⁸ (tzn. ve virtuálním počítačovém světě). Bocij a McFarlane definují cyberstalking jako jedinečnou formu deviantního chování zahrnujícího širokou škálu aktivit, počítaje v to zasílání opakovaných nevyžádaných e-mailů, sexuální zneužívání dětí přes internet, a (na)rušení podnikatelských aktivit konkurentů.³⁹

Mezi nejčastější aktivity cyberstalkerů patří opakované zasílání nevyžádaných e-mailů či zpráv do různých chatů. Obvyklé jsou zprávy, ve kterých stalker zve svou oběť opakovaně na rande, zprávy se sexuálním podtextem, vyznání lásky, urážlivé zprávy či výhrůžky. Tyto komunikační prostředky jsou ideálními nástroji pro stalkery, neboť je relativně snadné utajit identitu odesílatele. K tomu slouží ku příkladu anonymní remailer, což je „zvláštní druh poštovního serveru, kterému pisatel pošle zprávu se žádostí o její zaslání na konkrétní adresu. Remailer zprávu převezme a pošle ji dál pod svým jménem. Skutečný příjemce tak nemůže identifikovat autora.“⁴⁰ Jinou variantou, která je v této době hojně využívána, je vytvoření si falešného účtu. Stalker na falešném profilu uvede (libovolné) jméno, funkční e-mailovou adresu

³⁵ Státní zdravotní ústav. *Stalking*. Kategorie: Nelátkové závislosti. In: Národní zdravotnický informační portál [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/260-stalking>. ISSN 2695-0340.

³⁶ MELOY, J. R., GOTHARD, S. op. cit. 5, s. 258.

³⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 12, s. 275.

³⁸ DEIRMENJIAN, John M. *Stalking in cyberspace*. Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 1999, č. 27, s. 407.

³⁹ BOCIJ, Paul, MCFARLANE, Leroy. *Online harassment: towards a definition of cyberstalking*. Prison Service Journal, 2002, 139, 38 s. citováno ze zdroje - MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press, 2009, 323 s. ISBN 978-0-521-73241-3.

BOCIJ, Paul, MCFARLANE, Leroy. *Cyberstalking: the technology of hate*. The Police Journal, 2003, 76, 37 s. – citováno z téhož zdroje.

⁴⁰ SKLENÁK, Vilém et al. *Data, informace, znalosti a Internet*. C.H. Beck, 2001, s. 466, ISBN 80-7179-409-0.

s tímto jménem, vloží tam nějaké fotky (zpravidla postahované z internetu) apod. Mnohdy se profil jeví jako důvěryhodný a oběť ani nepomyslí na to, že by se mohlo jednat o lest.

Dalším způsobem, kterým cyber-pronásledovatelé deptají své oběti, je zveřejňování jejich soukromých fotek, citlivých údajů či různých nabídek apod. K tomuto se obvykle uchylují ex-partneři, jejichž motivem je zpravidla pomsta. Typickým příkladem jsou obscénní videa, nahé fotografie, či sexuální nabídky. Miller a Maharaj popisují případ jistého Kalifornana, který zveřejnil na internetu oznámení. V tomto oznámení jménem své bývalé partnerky uvádí, že si užívá znásilnění více muži najednou. Několik mužů (patrně šest) se poté pokusilo vniknout do jejího obydlí, neboť pachatel v oznámení uvedl adresu jejího skutečného bydliště.⁴¹

Jednou z forem cyberstalkingu je rovněž šíření pomluv. Prostřednictvím internetu lze hravě šířit celou řadu dezinformací, přičemž jejich tvůrci mohou, jak již bylo zmíněno výše, snadno skrýt svou identitu. Mullen, Pathé a Purcell zmiňují případ generálního ředitele velké prosperující organizace, který se stal terčem dotčeného pronásledovatele. Ten mu zpočátku zasílal anonymní výhrůžky prostřednictvím e-mailů. Poté přitvrdil a začal (nejen) novinářům rozesílat detailní zprávy, ve kterých dotčeného obviňoval z různých „nepoctivostí“. Tato obvinění byla navíc doprovázena kopiemi listinných důkazů. Tyto důkazy pachatel vytvořil z dokumentů vyjmutých z odpadního koše oběti, které následně zfalšoval.⁴²

V některých případech cyberstalkeri dokonce „útočí“ na počítače svých obětí (tzv. kybernetický útok). Mezi takové útoky řadíme například zavírování počítače, odcizení či modifikaci dat, odebrání přístupových oprávnění, slídění v počítači a mnoho dalších.

Objednávání zboží a služeb přes internet nabralo nových rozměrů. Pro pachatele je nyní snazší jménem svých obětí zadávat velké objednávky, či vkládat na webové stránky nabídky, v důsledku čehož se oběti dostávají do potíží.

Pew Research Center provedlo v roce 2017 průzkum.⁴³ Reprezentativní vzorek čítal 4 248 dospělých Američanů, kteří byli dotázáni, zda se během svého života stali oběťmi cyberstalkingu. 41 % dotázaných Američanů bylo osobně vystaveno cyber-pronásledování, a ještě větší podíl (66 %) byl svědkem těchto aktivit směřujících vůči jiným. Ve většině případů se jednalo o „lehčí“ projevy cyberstalkingu, jako jsou nadávky či výsměch, které lze ze strany obětí

⁴¹ MILLER, Greg, MAHARAJ, Davan. Chilling Cyber-Stalking Case Illustrates New Breed of Crime. In: Los Angeles Times [online]. Los Angeles Times, 23.1.1999 [cit. 18.2.2021]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-jan-23-fi-799-story.html>.

(Příp. dostupné z <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-jan-22-mn-523-story.html>.)

⁴² MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 154.

⁴³ DUGGAN, Maeve. *Online Harassment 2017*. In: Pew Research Center [online]. Washington, D.C.: Pew Research Center, 11.7.2017 [cit. 22.2.2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/internet/2017/07/11/online-harassment-2017/>.

považovat za „nepříjemnosti“, které s sebou online život přináší. Zhruba 18 % dotázaných bylo vystaveno závažným formám cyberstalkingu, jako je vyhrožování či sexuální obtěžování.

Počítačový svět v lidech vzbuzuje falešný pocit toho, že „jsou spolu“, nicméně ve skutečnosti počítače rozdělují a izolují. „Cyberprostor podporuje individualismus, kde si každý může svobodně vytvářet svůj vlastní svět.“⁴⁴

1.3.2 Stalking na pracovišti

Stalking na pracovišti („stalking in the workplace“⁴⁵) lze charakterizovat jako „kontinuum chování, které představuje přímé či nepřímé ohrožení tělesného či duševního zdraví jedince v souvislosti s jeho zaměstnáním či pracovištěm.“⁴⁶ Tento druh pronásledování se dělí na externí (stalking, který začal mimo pracoviště) a interní (stalking související se zaměstnáním).

Téměř polovina ze všech pronásledovatelů se objeví na pracovišti své oběti. Typickými příklady externího stalkingu jsou případy, kdy bývalý partner či manžel (obvykle se jedná o muže) obtěžuje svou ex-partnerku či ex-manželku v její práci. Tito jedinci zpravidla podrobují své oběti více formám pronásledování. Stalkeré ku příkladu sledují, jak jejich „cíl“ přijíždí do práce a jak z ní odjíždí, přibližují se k oběti na pracovišti, oslovují ji, opakovaně jí telefonují do práce, posílají nevyžádané zprávy, e-maily či dokonce dary. Někteří rozesílají nepravdivé informace o oběti jejímu zaměstnavateli či spolupracovníkům. Typickým příkladem je odeslání hromadného e-mailu všem kolegům oběti se smyšlenými podrobnostmi o jejím sexuálním životě. Občas se pronásledovatelé uchýlí k násilí na pracovišti oběti. Mullen, Pathé a Purcell popisují případ, ve kterém pronásledovatelka pronikla na pracoviště svého bývalého manžela, počkala si na něj na pánské toaletě a po jeho příchodu ho kopl do rozkroku.⁴⁷ Některé případy končí smrtí oběti na pracovišti, jak dokládá následující případ londýnské prodavačky. 22letá žena pracovala jako prodavačka v luxusním britském obchodním domě. Jednoho dne za ní přišel její 30letý bývalý přítel (původem z Čech) a chvíli spolu hovořili. Muž poté obešel pult, za kterým prodavačka stála, a před zraky všech zákazníků ji několikrát zblízka střelil. Posléze zastřelil i sám sebe. Této události předcházela rozchod a následné sledování bývalé partnerky, postávání před jejím domem, opakované telefonáty, textové zprávy a fyzické napadení. Muž byl dokonce obviněn z trestného činu pronásledování a vzat do vazby. Po složení peněžité záruky

⁴⁴ „Cyberspace encourages individualism, where everyone is free to create his or her own world.“ in DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 194. (vlastní překlad autorky)

⁴⁵ Srov. MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 172-183. DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 139-156, s. 459-482.

⁴⁶ „a continuum of behaviors which constitute a direct or implied threat to the physical or emotional well-being of an individual within the context of his or her job or workplace“ in DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 140.

⁴⁷ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 173.

byl však pod podmínkou, že se zdrží kontaktu se svou bývalou přítelkyní, propuštěn. Pronásledovatel měl být odsouzen týden po vraždě a své sebevraždě.⁴⁸

Interní stalking zahrnuje případy pronásledování mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, vedoucím zaměstnancem a řadovým zaměstnancem, zákazníkem a zaměstnancem či mezi spolupracovníky. Mezi nejčastější aktivity stalkerů na pracovišti patří opakované zasílání nevyžádaných e-mailů, zanechávání písemných vzkazů či darů, šíření pomluv, sledování oběti při výkonu práce, snahy o interakci, shromažďování osobních údajů, poškozování věcí oběti či krádeže. Interní pronásledování je mnohdy motivováno záští, která obvykle pramení z vnímané nespravedlnosti či špatného zacházení. Výkonní ředitelé, vedoucí zaměstnanci a další, kteří mají mimo jiné za úkol sdělovat nepříjemné pravdy či hodnocení pracovních výkonů zaměstnancům, jsou vystaveni mimořádnému riziku, zejména poté, co se zaměstnancem rozvážou pracovní poměr výpovědí. To dokládá následující případ jisté vedoucí zaměstnankyně. 50leté ženě se opakovaně objevovali mrtví ptáci na kapotě jejího vozu, přestože bylo zaparkované ve vyhrazeném prostoru na parkovišti pro zaměstnance. Jednoho dne byl mrtvý pták dokonce zanechán u dveří její zamčené kanceláře. Manažerka tušila, že tyto činy souvisí s nedávnými organizačními změnami, neboť musela propustit několik dlouhodobě zaměstnaných pracovníků. Jeden zaměstnanec se cítil obzvláště ukřivděný. Jednalo se o muže, který byl nespolehlivý, často lhal a byl věčně v konfliktu s ostatními zaměstnanci. Žena muže považovala za emocionálně labilního a měla podezření, že to on má vše na svědomí. Svě obavy vyjádřila řediteli, který následně získal videozáznamy, na kterých byl zachycen dotyčný muž skutečně „v akci“. Záležitost byla nahlášena policii, muž však nebyl navzdory přesvědčivým videozáznamům nikdy obviněn. Vedoucí zaměstnankyně se musela svého pracovního místa vzdát, neboť se u ní rozvinuly úzkostné poruchy, panické ataky a nebyla schopna práci dále vykonávat.⁴⁹ Nespokojenost některých zaměstnanců častokrát vyústí v násilí či vraždu na pracovišti. „Pro tyto jedince je ztráta zaměstnání podobná ztrátě milenky, manželky či sousedského sporu.“⁵⁰ Motivem pronásledovatelů na pracovišti bývá rovněž touha po randění, patologická posedlost osobou, či (méně často) deviantní sexuální fantazie. Stejně jako externí stalking může proniknout na pracoviště oběti, může se též interní stalking přesunout z práce do soukromého života oběti.

Podrobné výzkumy stalkingu na pracovišti jsou poměrně vzácné, neboť většina předmětných výzkumů se zaměřuje na stalking související s konkrétními profesními skupinami.

⁴⁸ FRESCO, Adam, BIRD, Steve. *The stalker on bail who brought death to the perfume counter*. In: The Times [online]. London: The Times, 15.9.2005 [cit. 23.2.2021]. Dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/the-stalker-on-bail-who-brought-death-to-the-perfume-counter-ggsscdkd068>.

⁴⁹ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 175-176.

⁵⁰ „For these individuals, losing their job is akin to losing their lover, wife or battle with a neighbour.“ in MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 174. (vlastní překlad autorky)

Sheridan, North a Scott vydali v roce 2019 studii⁵¹, která obsahuje předběžné údaje o povaze a dopadu stalkingu na pracovišti. Reprezentativní vzorek čítal 371⁵² respondentů. 16 % dotázaných vypovědělo, že se stalo obětí interního stalkingu a 74 % respondentů bylo vystaveno pronásledování ze strany ex-partnerů, které začalo mimo pracoviště a poté se „rozšířilo“ na něj. Byly zaznamenány významné dopady pronásledování jak na stěžovatele, tak na fungování kolektivu na pracovišti, počínaje nepříjemnými pocity a konče sexuálním či fyzickým napadením nebo ztrátou zaměstnání. Pouhá čtvrtina obětí nahlásila pronásledování svým nadřízeným a pouze polovina z nich byla spokojena s odpověďmi, které dostala.

„Obavy z násilí v práci jsou pochopitelné, protože práce je místem, kde jsou mnozí z nás nuceni spolupracovat s lidmi, které si nevybrali.“⁵³ Stalking na pracovišti je mnohdy vnímán jako osobní problém, který se zaměstnavatelů netýká.

⁵¹ SHERIDAN, Lorraine P., NORTH, A. C., SCOTT, Adrian J. *Stalking in the workplace*. *Journal of Threat Assessment and Management*, 6 (2), 2019, s. 61-75.

⁵² Ačkoliv se jedná o malý vzorek, jde o první (autorům známou) studii, která poskytuje podrobnosti o povaze a dopadu stalkingu na pracovišti napříč řadou organizací.

⁵³ „The fear of violence at work is understandable because work is a place where many of us are forced to interact with people we did not choose to have in our lives.“ in MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 172. (vlastní překlad autorky)

2 Pachatelé stalkingu

Dle Čírtkové je pronásledování více ovlivněno osobností pachatele než situačními faktory. To znamená, že problém tkví v osobnosti pachatele, a že chování oběti má na spuštění stalkingu pouze nepatrný či dokonce žádný vliv.⁵⁴ Stalking není výlučnou doménou ani jednoho pohlaví, nicméně ve většině dosavadních studií bylo přibližně 80 % pronásledovatelů mužského pohlaví. Pachateli stalkingu mohou být lidé v jakémkoli věku od teenagerů po seniory. Dle průzkumů jsou však pronásledovateli nejčastěji třicátníci. Ve velkém množství případů stalkeri nemají žádné zaměstnání. Více než polovina všech pronásledovatelů nikdy nezažila dlouhodobý vztah, zhruba třetina je po rozvodu. Stalkeri pocházejí ze všech společenských vrstev, mají různé úrovně intelektu a většinou nemají žádné diagnostikovatelné závažné duševní onemocnění.⁵⁵

Pronásledovatelé nemají jednotný profil, ani neexistuje jediná motivace pro jejich chování. Pronásledování může být motivováno láskou, anebo také nenávisť. Dle Šimordové lze za nejčastější motivy považovat vyhledávání kontaktu s obětí, zisk absolutní kontroly nad životem pronásledované osoby a přání zničit fyzické či psychické zdraví oběti.⁵⁶ Dle Boon a Sheridan lze u stalkerů identifikovat pět základních motivačních vzorců, kterými jsou vyhledávání blízkosti oběti a intimity, ventilování nenávisť, reakce na odmítnutí, neschopnost řešit situaci jiným způsobem a predátorská agresivita pachatelů.⁵⁷

Za účelem snažšího porozumění mentalitě pronásledovatelů je různí autoři utřídili do určitých typů. Existují různá kritéria klasifikací, dle Čírtkové jsou jimi především typ oběti (ex-partner, celebrita), předchozí vztah k oběti (zda nějaký existoval či nikoliv), osobnost pachatele (psychotická, psychopatická) a motivace.⁵⁸ V roce 1993 se těmito kritérii zabýval Holmes a na základě jejich kombinací vytvořil šest základních skupin pronásledovatelů, jimiž jsou pronásledovatel celebrit („celebrity stalker“), pronásledovatel politiků („political stalker“), pronásledovatel ex-partnera („domestic stalker“), pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce („love-scorned stalker“), pronásledovatel z vášně („lust stalker“) a pronásledovatel ze zjištěné motivace („hit stalker“).⁵⁹ Nutno podotknout, že jednotlivá jednání pronásledovatelů nelze vyhodnocovat izolovaně, a tak často korespondují s více než jedním typem stalkera.

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 71.

⁵⁵ PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 19.

⁵⁶ ŠIMORDOVÁ, Andrea. op. cit. 13.

⁵⁷ BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: Wiley, 2002, ISBN 9780470713037.

⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 12.

⁵⁹ BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. op. cit. 57.

2.1 Typologie stalkerů dle Mullen a kol.

Mullen a kol.⁶⁰ rozčlenil pronásledovatele do pěti kategorií, a to především na základě jejich hlavní motivace a souvislostí, za kterých pronásledování vzniklo.

Prvním typem je odmítnutý stalker („rejected stalker“). Tento typ je považován za nejpočetnější skupinu stalkerů, která je převážně složena z bývalých partnerů. Tito pronásledovatelé reagují na nevídané ukončení blízkého vztahu činy, které jsou mnohdy určeny k dosažení usmíření. Ve většině případů má vztah s obětí povahu intimního vztahu, může se však jednat i o jiný blízký vztah jako je rodinný, pracovní, terapeutický či přátelský. V nejběžnějším scénáři odmítnutý partner, obvykle muž, začne pronásledovat svou partnerku poté, co se ona pokusí ukončit vztah. Někteří pronásledovatelé považují ztracený vztah za nenahraditelný a obtěžování alespoň zachovává jakousi podobu spojení s ex-partnerem. Odmítnutí stalkeri často mívají narcistickou poruchu osobnosti, která se projevuje potřebou obdivu a nedostatkem empatie. Dalším běžným rysem odmítnutých stalkerů je nadměrná závislost na oběti často ve spojení s nedostatečnými sociálními dovednostmi a skromnými sociálními sítěmi. Tito jedinci mají problém navázat vztahy jakéhokoli druhu, natož intimní. Mezi obvyklé vlastnosti patří i nadměrná žárlivost a podezřívavost, které přispívají k rozpadu mnoha vztahů. Odmítnutí pronásledovatelé mívají nejširší repertoár obtěžujícího chování. Často sledují své oběti, vyhledávají jejich fyzický kontakt, opakovaně jim telefonují a posílají zprávy. U této kategorie stalkerů existuje největší pravděpodobnost vyhrožování či útoku na bývalé partnery ve srovnání s ostatními skupinami.

Druhým typem je hledač intimity („intimacy seeker“). Tito stalkeri touží po navázání důvěrného vztahu s jejich cílem, kterým může být známý anebo úplně cizí osoba. Hledači intimity jsou obvykle velmi vytrvalí, zapomínají na negativní reakce obětí a jsou přesvědčeni, že jejich úsilí bude nakonec odměněno. Tito jedinci často žijí sami, a tak se jako vhodné řešení jejich izolace nabízí právě pronásledování jejich obětí. Charakteristickým rysem této kategorie je neuspořádaný stav mysli, který umožňuje jedinci vytvořit a udržovat připoutanost k někomu, kdo ho aktivně odmítá. Někteří hledači intimity trpí erotomanií⁶¹, neboť jsou přesvědčeni, že již mají se svými oběťmi skutečný vztah a jejich láska je opětována. Hledači intimity jsou ve svém obtěžování přinejmenším stejně vytrvalí jako odmítnutí stalkeri. Někteří budou svůj cíl sledovat

⁶⁰ Srov. MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele, PURCELL, Rosemary, STUART, Geoffrey W. *Study of stalkers*. American Journal of Psychiatry, 1999, s. 1244-1249.

MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 58-110.

PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 19-29.

⁶¹ Erotomanické bludy mohou být hlavním projevem klamně poruchy, anebo mohou být sekundárním projevem jiného psychiatrického onemocnění (např. schizofrenie či mánie) nebo fyzického stavu (např. poškození mozku). Klamně porucha erotomanického typu byla v dřívější psychiatrické literatuře také označována jako Clerambaultův syndrom.

několik let a budou se uchýlovat k méně závažným formám pronásledování, jako je zasílání dopisů či darů. Odmítnutí hledači intimity mají tendenci odmítnutí ignorovat či interpretovat v pozitivnějším světle. Agresivita není obvyklá, avšak může být namířena proti třetím osobám, které jsou vnímány jako překážky přístupu k oběti.

Třetím typem je nekompetentní nápadník („incompetent suitor“). Jedná se o potenciální nápadníky, kteří hledají partnery nevhodnými metodami. Pronásledovatelé v této kategorii vykazují různé stupně narušení sociálního fungování a zejména zdvořilostního chování. Pokud si nekompetentní nápadník vyhlédne svůj cíl, tak se vytrvale pokouší o navázání kontaktu s ním. Stalkeré tohoto typu zpravidla nemívají závažné duševní poruchy a jejich pronásledování má obvykle poměrně krátké trvání. Stejně jako hledači intimity touží po nějakém poměru, rozdíl je však v tom, že nehledají intimitu, nýbrž usilují o rande či sexuální schůzku. Tato kategorie se co do velikosti podobá odmítnutým stalkerům.

Čtvrtým typem je zlostný stalker („resentful stalker“). Tito stalkeré si za své cíle vybírají typy lidí, kteří je v minulosti utlačovali a ponižovali. Motivováni jsou především touhou způsobit oběti strach a bolest. Zlostní stalkeré sami sebe vnímají jako oběti, které se brání proti silnějším jedincům. Terčem může být jedinec, stejně tak jako organizace. Obtěžování svých cílů jim obvykle přináší potěšující pocit moci a kontroly. Charakteristickými rysy pro tuto kategorii jsou vyhrožování, zastrašování a dlouhodobost pronásledování. S těmito stalkery se setkáváme méně často.

Posledním typem je predátorský stalker („predatory stalker“). Tato kategorie je relativně vzácná, neboť představuje méně než 5 % z celkového počtu stalkerů. Přesto se jim v médiích dostává nepřiměřené publicity. Tuto skupinu tvoří téměř výlučně muži, kteří prostřednictvím pronásledování svých obětí dosahují sexuálního uspokojení. Toto sexuální uspokojení může být nedílnou součástí pronásledování (např. sexuální deviant vzrušený opakovanými obscénními telefonáty neznámé ženě), anebo přípravou na sexuální útok na oběť. Většina predátorských stalkerů má identifikovatelné sexuální odchylky (tzv. parafilie). Ve srovnání s jinými kategoriemi je pro tuto příznačná nejkratší doba pronásledování a ne příliš rozmanitý repertoár forem obtěžování.

2.2 Typologie stalkerů dle Zony a kol.

Zona a kol.⁶² ve své studii klasifikovali stalkery do tří širokých kategorií.

⁶² ZONA, Michael A., KAUSHAL, K. S., LANE, J. *A comparative study of erotomanic and obsessional subjects in a forensic sample*. Journal of Forensic Sciences, 1993, 38(4), s. 894–903.

Prvním typem je erotoman („erotomania-type stalker“). Tito pronásledovatelé pevně věří, že jejich oběti jsou do nich vášnivě zamilováni. Tato kategorie tvoří pouze zhruba 10 % ze všech stalkerů. Erotomani si za oběti vybírají neznámé osoby, které splňují jejich požadavky. Nejčastěji jde o ženy, které jsou přesvědčeny o tom, že je miluje společensky výše postavený muž. Zaměřují se spíše na duchovní spojení než na sexuální přitažlivost. Riziko násilí je malé, nicméně v některých případech je směřováno vůči třetí straně, která je vnímána jako překážka. Pronásledování erotomanem má zpravidla delší trvání. Identifikace jakéhokoli typu pronásledovatele a jeho následné zařazení do klasifikace je velmi obtížné, na což upozorňuje již zmiňovaný případ Johna Hinckleyho, který se pokusil o atentát na prezidenta Ronalda Reagana. Hinckley byl popsán jako obzvláště nebezpečný případ erotomanie. Z dopisu, který napsal Jodie Fosterové necelé 2 hodiny před atentátem, je však zřejmé, že Hinckley nebyl klamně erotomanicky přesvědčen, že ho Foster vášnivě milovala.⁶³ Jeho výrok spíše odráží nerealistické naděje narušeného fanouška trpícího neopětovanou láskou. Kategorie erotomanů se spíše zaměřuje na dosažitelné „dívky od vedle“.

Druhým typem je posedlý milovník („love obsessional-type stalker“). Přibližně 43 % ze všech případů stalkingu mají na svědomí posedlí milovníci. Tito stalkeri si za oběti vybírají osoby, se kterými se již dříve setkali. Oběťmi mohou být ku příkladu prodavač v obchodě, servírka v baru, přítel přítele či spolupracovník. Pronásledovatelé své cíle obtěžují, neboť chtějí získat jejich pozornost. Následně si každou příležitostnou interakci vykládají jako utvrzení domnělého vztahu, bez ohledu na to, jak nevinné či náhodné bylo chování oběti. Pronásledovatelé tohoto typu jsou často zámožní, vzdělaní a špičkoví profesionálové ve svém oboru bez osobního života. U této skupiny jsou běžné duševní poruchy, které mají za důsledek nepředvídatelnost jednání pachatelů.

Třetím typem je běžný obsedantní pronásledovatel („simple obsessional-type stalker“). Tento typ je nejběžnější, a přesto nejškodlivější ze všech. Do této kategorie řadíme bývalé manžele, ex-partnery či bývalé milence, kteří tvoří zhruba 47 % všech případů stalkingu. Oběť je vnímána jako cenný majetek, nad kterým má pronásledovatel kontrolu a moc, přičemž odmítnutí či ukončení vztahu je pro něj neakceptovatelné. Ve velkém množství případů je příčinou ukončení vztahu domácí násilí. Dle statistik FBI dochází k domácímu násilí nejméně jednou za

⁶³ „Jak již dobře víš, velmi Tě miluji. Za posledních sedm měsíců jsem Ti zanechal desítky básní, dopisů a milostných zpráv ve slabé naději, že bys o mě mohla projevit zájem.“ in CLARKE, James W. *On Being Mad or Merely Angry: John W. Hinckley, Jr. and Other Dangerous People*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990. ISBN 0691078521.

15 sekund, a dále ukazují, že 30 % zavražděných žen bylo zabito jejich přítelem či manželem.⁶⁴ Motivací běžných obsedantních pronásledovatelů může být na jedné straně intenzivní náklonnost k oběti, či na druhé straně extrémní pohrdání obětí. Vzhledem k předchozímu důvěrnému vztahu má pachatel snadný přístup k oběti a stalking není snadno rozpoznatelný. Oběti často omlouvají pronásledování či ho zcela popírají, zejména pokud jsou závislé na partnerovi. Z pohledu oběti je pronásledování noční můra, kterou nemohou zastavit.

2.3 Typologie stalkerů dle Davise a kol.

Při zpracování typologie stalkerů vycházel Davis⁶⁵ zejména z průkopnických výzkumů stalkingu publikovaných v 90. letech 20. století.⁶⁶ Jednotliví stalkeři jsou rozřazeni do kategorií na základě jejich hlavních motivů a očekávaných přínosů.

Prvním typem je pronásledovatel celebrit („celebrity stalker“). Tito stalkeři pronásledují známé osobnosti, typicky herce, zpěváky, sportovce, modelky apod. Oběti jsou pronásledovány z důvodu jejich popularity, nikoliv osobní známosti se stalkerem. Mezi obvyklé formy pronásledování patří sledování, shromažďování informací o oběti, psaní milostných zpráv a zasílání darů. Někteří pronásledovatelé celebrit se uchýlí k násilí, či dokonce k zavraždění svého cíle. Známými případy jsou ku příkladu vražda britského zpěváka a člena kapely The Beatles Johna Lennona, vražda módního návrháře Gianni Versaceho a již zmiňovaná vražda modelky a herečky Rebecca Schaeffer.

Druhým typem je pronásledovatel z vášně („lust stalker“). Tito stalkeři jsou poháněni sexuální touhou a je pro ně charakteristická recidiva. Za cíle si zpravidla vybírají cizí osoby, které však mají určité rysy či vlastnosti, které je vyčleňují jako ideální typy obětí. Samotný „lov“ může být buď plánovaný, anebo příležitostný. U pronásledování z vášně je častá eskalace násilí, které mnohdy končí vraždou oběti.

Třetím typem je pronásledovatel ze ziskové motivace („hit stalker“). Příkladem takového pronásledovatele je nájemný vrah. Cíl pečlivě vybírá osoba, která si profesionálního zabijáka objednala. Motivací těchto stalkerů je peněžní odměna či jiné hmotné statky, které získají za realizaci úspěšné vraždy. Typickými znaky jsou neexistence osobního vztahu s obětí a násilí.

⁶⁴ American Medical Association. *Diagnostic and Treatment Guidelines on Domestic Violence*. Washington, D.C.: American Medical Association, 1992. citováno ze zdroje - DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 11.

⁶⁵ DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 23 – 27.

⁶⁶ Srov. DIETZ, P., MATTHEWS, D., MARTELL, D., STEWART, T., HROUDA, D., WARREN, J., *Erotomania*. New Statesman and Society, 1991, s 31-32.
GEBERTH, Vernon J. *Stalkers*. Law and Order, 1992, s. 138–143.

Čtvrtým typem je pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce („love-scorned stalker“). Příznačné pro tuto skupinu je, že se pachatelé osobně znají s obětí a na rozdíl od většiny stalkerů se neuchylují k násilí. Záměrem pronásledovatele zhrzeného a odmítnutého v lásce je, aby si oběť uvědomila, jak moc se o ni staral, a posléze mu jeho péči a náklonnost opětovala. Tito stalkeři dávají svým obětem najevo své hluboké city k nim a pronásledování zpravidla nemá žádný sexuální podtext.

Pátým typem je pronásledovatel ex-partnera („domestic stalker“). Pro tuto kategorii je charakteristický osobní vztah mezi pronásledovatelem a obětí, kteří sobě navzájem byli buď manželi, partnery, anebo žili ve společné domácnosti. Násilné chování je příznačné pro tuto kategorii stalkerů, na rozdíl od sexuálního motivu, který zde chybí. Pronásledování ex-partnera je ve většině případů dlouhodobou záležitostí, která má mnohdy tragické následky. Leckdy pronásledování končí vraždou oběti a následnou sebevraždou pachatele.

Šestým typem je pronásledovatel politiků („political stalker“). Cílem těchto stalkerů může být prezident, poslanec, senátor, člen vlády, starosta či jiný politický činitel. Oběti jsou pečlivě vybírány a pronásledování je plánováno. Obvyklým scénářem je, že se politik účastní veřejné akce, kde se stane snadným terčem pro pachatele. V mnoha případech dochází ke zranění, či dokonce vraždám veřejných činitelů. Příkladem je vražda prezidenta Johna Kennedyho či Abrahama Lincolna. Sexuální motivace není typickým znakem.

2.4 Typologie stalkerů dle Boona a Sheridan

Boon a Sheridan⁶⁷ vytvořili klasifikaci pronásledovatelů dle jejich nebezpečnosti, a to na základě výsledků analýzy 124 skutečných kauz stalkingu. Autoři tuto taxonomii vytvořili za účelem usnadnění řešení případů stalkingu v praxi. V klasifikaci je zahrnut popis čtyř typů pronásledovatelů, četnost výskytu, základní instrukce pro řešení jednotlivých případů a případové studie.

Prvním typem je bývalý partner („ex-partner stalking“). Tento typ je nejběžnější a tvoří zhruba 50 % všech případů stalkingu. U těchto pronásledovatelů je charakteristický pocit nenávisti. Existuje zde velká pravděpodobnost užití násilí vůči oběti či poškození jejího majetku. Ve velkém množství případů se vyskytuje domácí násilí. Pachatelé často manipulují s okolím oběti a dělají oběť sami ze sebe. Bývalé partnery od obtěžování neodradí ani skutečnost, že jsou vyšetřováni policií. Obětem se doporučuje omezit veškerý kontakt s těmito stalkery na minimum.

⁶⁷ BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. op. cit. 57.

Druhým typem je poblázněný obdivovatel („infatuation harassment“). Tato kategorie má na svědomí přibližně 18 % případů. Tito pronásledovatelé bezmezně touží po své oběti, a v důsledku toho ji učinili středobodem svého prožívání. Pobláznění obdivovatelé usilují o jakýkoliv kontakt se svým idolem. Jejich cílem jsou obvykle osoby, které osobně znají. Riziko násilí je zpravidla nízké. Těmto pronásledovatelům se doporučuje psychologické poradenství spolu s přerušением veškerých styků s obětí.

Třetím typem je fixovaný pronásledovatel trpící psychickou poruchou („delusional fixation stalking“). Tato skupina tvoří zhruba 15 % případů. U této kategorie zkoumáme závažnost psychické poruchy stalkerů a v návaznosti na to rozlišujeme méně nebezpečné pronásledovatele a nebezpečné pronásledovatele. Méně nebezpeční stalkeri jsou schopni reflektovat realitu. Tito pachatelé jsou přesvědčeni, že jejich oběti stojí o jejich pozornost. K násilí se uchylují spíše výjimečně. Obětem se doporučuje přerušení styků s pachatelem a vyhledání právní pomoci. Pro nebezpečné stalkery je příznačná kriminální minulost a již podstoupená ústavní léčba. Tito pachatelé jsou nevypočitatelní a typicky se uchylují k násilí. Oběti by měly přerušit styky s pachatelem, kontaktovat policii a dát podnět k psychiatrickému vyšetření.

Posledním typem je sadistický pronásledovatel („sadistic stalking“). Jedná se o nejnebezpečnější a nejméně častý typ, který tvoří cca 12 % případů. Cílem těchto stalkerů je snaha o absolutní kontrolu nad životem oběti. Charakteristickým rysem je jejich flagrantní bezcitnost. Tito pachatelé jsou často velmi inteligentní, systematicky zastrášují své oběti a ignorují policejní opatření. V těchto případech je nutné, aby oběť byla okamžitě izolována od pronásledovatele a je vhodné utajovat místo jejího pobytu.

3 Oběti stalkingu

„Obětí stalkingu se může stát kdokoli nezávisle na věku, pohlaví, sociálním statutu, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci.“⁶⁸ Dosavadní statistiky uvádí, že obětmi pronásledování jsou nejčastěji ženy, konkrétně se jedná o bývalé manželky, ex-partnerky či ženy beze vztahu.⁶⁹ Znalosti o obětech pronásledování byly původně získávány z médií, avšak pouze pokud se jednalo o případy pronásledování celebrit či jiných osobností veřejného života, které se staly kořistí šílených fanoušků. „Obyčejní“ občané se za oběti stalkingu obecně nepovažovali. Snahy lépe porozumět stalkingu nabraly na obrátkách v 90. letech 20. století, kdy vědci a zákonodárci stále více zaměřovali svou pozornost k obětem pronásledování jako k hlavním zdrojům informací.⁷⁰ Do doby 90. let, kdy začala být státy přijímána anti-stalkingová legislativa, společnost neměla povědomí o rozsahu této společenské hrozby. Formální autority ani veřejnost neměli dostatečné pochopení pro dopady pronásledování na oběti a jejich pozornost byla zaměřena pouze na ty oběti, které utrpěli hmatatelná fyzická zranění.⁷¹

Pronásledování z pohledu viktimologie obnáší mnohonásobnou, pokračující viktimizaci, která se skládá z mnoha malých incidentů. Dle Šimordové se tak oběť pronásledování do značné míry podobá oběti znásilnění.⁷² V případě stalkingu se však oběť cítí permanentně ohrožena, neboť je velmi pravděpodobné, že budou následovat další akty obtěžování. Oběti primárně neusilují o trestní postih pachatele, nýbrž o znovuoobnovení nikým nerušeného soukromí. V odborné literatuře je užíván termín spirála stalkingu⁷³, která se skládá ze tří opakujících se fází. První fází představuje vlastní jednání pronásledovatele (např. zaslání zprávy, daru či čekání před domem). V důsledku takového jednání se oběť dostává do velkého stresu a je v ní vyvolán strach. Ve druhé fázi tyto pocity začnou odeznívat a oběť se pomalu uklidňuje. To však nemá dlouhé trvání, neboť nastává třetí fáze, v níž se do popředí dostává opět stres a obavy z dalšího obtěžování pronásledovatelem.⁷⁴

⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 82.

⁶⁹ Ministerstvo vnitra ČR. *Ministerstvo vnitra uspořádalo konferenci o stalkingu*. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Česká republika: 25.11.2011 [cit. 10.6.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/vyzkum/docDetail.aspx?docid=21677706&docType=ART>.

⁷⁰ HALL, D. M. *The victims of stalking*. In MELOY J. Reid. *The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives*. San Diego, CA: Academic Press, s. 113–37. ISBN 9780124905603.

⁷¹ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. viz. cit. 4, s. 35.

⁷² ŠIMORDOVÁ, Andrea. viz. cit. 13.

⁷³ BLESS, H., FIEDLER, K. *Mood and the regulation of information processing and behavior*. In FORGAS, J. P. *Affect in social thinking and behavior*. Psychology Press, 2006, s. 65–84.

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 83.

3.1 Typologie obětí stalkingu

Většina klasifikací obětí pronásledování vychází z premorbidního vztahu mezi obětí a pronásledovatelem. Zona a kol. jednoduše rozdělili oběti do dvou skupin. Do první kategorie spadají oběti, které s pachatelem pojí předchozí vztah. Tyto dále dělíme na přátele a známé, zákazníky, sousedy, kolegy, nadřízené a podřízené, známosti z randění a sexuální partnery. Do druhé kategorie řadíme oběti, které neměly žádný předchozí vztah s pronásledovatelem.⁷⁵

Meloy a Gothard prosazovali dělení obětí do dvou kategorií, přičemž do první kategorie patří cizinci a do druhé kategorie bývalí sexuální partneři.⁷⁶ O rok později Meloy ve svém díle rozřadil oběti do tří širokých a vzájemně se vylučujících skupin, kterými jsou předchozí sexuální partneři, předchozí přátelé a známí a cizinci.⁷⁷

3.1.1 Typologie obětí dle Mullen a kol.

Mullen a kol.⁷⁸ vytvořili typologii obětí stalkingu, ve které jsou kategorizovány na základě jejich dřívějšího vztahu s pronásledovatelem a na základě skutečností, za kterých pronásledování vzniklo. Nutno podotknout, že se nejedná o zcela vzájemně se vylučující kategorie a podřazení oběti pod určitý typ bude v některých případech otázkou úsudku.

První kategorii tvoří oběti, které měli s pronásledovatelem předchozí intimní vztah („prior intimates“). Tato kategorie je největší ze všech. Nutným předpokladem je, že vztah byl ukončen, respektive že oběť jednoznačně oznámila své přání ukončit vztah druhé straně. Nutno poznamenat, že přibližně v polovině z těchto případů je oběť pronásledována, zatímco setrvává ve vztahu, neboť je zastrašována a emočně zneužívána svým partnerem. Tyto oběti jsou často zároveň oběťmi domácího násilí, tudíž zde existuje vysoké riziko dalšího fyzického týrání či smrtelného incidentu. Pronásledování obětí v této skupině má obvykle dlouhodobý charakter, nicméně právní sankce mohou některé bývalé partnery přesvědčit, aby upustili od dalšího obtěžování. Pokud jde o případy pronásledování pachateli, s nimiž měla oběť předchozí intimní vztah kratšího trvání, tak existuje nižší riziko užití násilí, než pokud jde o dlouhodobější vztahy. Oběti, které se ve vztahu cítí nespokojeně, mnohdy ve vztahu pokračují, neboť nechtějí ranit city svého partnera. Tyto případy potvrzují maximu, že muži, kteří nedokážou vztah sami ukončit, si

⁷⁵ ZONA, Michael A., KAUSHAL, K. S., LANE, J. A. op. cit. 62.

⁷⁶ MELOY, J. R., GOTHARD, S., op. cit. 5.

⁷⁷ MELOY, J. R. *Stalking (obsessional following): a review of some preliminary studies*. Aggression and Violent Behavior, 1996, s. 147–62.

⁷⁸ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 46-53.

vybírají ženy, které jim nedokážou říci „ne“.⁷⁹ Když se oběť pokouší ukončit vztah, její partner obvykle reaguje přehnaně a manipuluje s ní skrze její pocity viny a soucitu.

Do druhé kategorie spadají oběti, které jsou pronásledovány odcizenými rodinnými příslušníky či přáteli („estranged family and friends“). Tyto oběti mohou být pronásledovány odcizeným rodičem, sourozencem, potomkem, členem širší rodiny či bývalým přítelem. Ve většině případů rodiče pronásledují své děti, neboť se nemohou smířit s jejich životním stylem, anebo se jim nelíbí výběr jejich partnerů. Mullen a kol. ve svém díle uvádí kauzu 25leté studentky psychologie, která byla nucena odstěhovat se z domu svých rodičů. Její otec totiž nenáviděl jejího makedonského přítele. Několikrát dokonce zaútočil na domov jejího přítele a vyhrožoval jeho rodině. Svou dceru opakovaně nazýval „děvkou“, byl na ni hrubý a vyrušoval ji při studijních povinnostech. Několikrát dokonce narušil její školní přednášky, ze kterých musel být vyveden ochrankou. Oběť nakonec přerušila studium, opustila svého trpícího přítele a uprchla do jiné země.

Třetí kategorii tvoří náhodní známí („casual acquaintances“). Oběti v této kategorii se se svými pronásledovateli seznámily prostřednictvím neformálního společenského setkání, mohou to být ku příkladu sousedé. Typicky je oběť zapletena do sousedského sporu, jehož příčinou jsou domácí mazlíčci, rekonstrukce či hluk. Jedna strana sporu cítí vůči té druhé zášť a chce se pomstít. Formy obtěžování se obvykle stupňují. Výhrůzkami a stížnostmi na policii počínaje, krádežemi a poškozováním majetku pokračuje a usmrcením domácích mazlíčků konče. Stalker se v těchto situacích může také zaměřit na rodinu primární oběti, zejména na děti, které lze snadněji využívat. Změna bydliště je sice drastickým řešením, které má dopad na celou rodinu oběti, mnohdy je však řešením nejlepším.

Do čtvrté kategorie patří oběti, které mají profesionální vztah se svým pronásledovatelem („professional contacts“). Povolání jako jsou lékaři, psychologové, advokáti či učitelé jsou vystavena zvýšenému riziku pronásledování, a to ze všech motivačních faktorů. Dle typologie stalkerů Mullen a kol. jsou pachateli nejčastěji hledači intimity, nekompetentní nápadníci a zlostní stalkeři. Ukončení profesionálního vztahu ze strany oběti může v některých případech vést k sexuálnímu útoku na její osobu, což je příznačné pro predátorské stalkery.

Do páté kategorie spadají oběti, které jsou pronásledovány na pracovišti („workplace contacts“). Stalking na pracovišti je podrobněji rozebrán v části 1., v kapitole 1.3, v bodě 1.3.2.

Šestou kategorii tvoří cizinci („strangers“). Oběti v této kategorii neměly žádný předchozí vztah s pronásledovatelem, ani s ním nikdy nebyly v kontaktu. Pachatelé obvykle svou oběť

⁷⁹ DE BECKER, Gavin. *The Gift of Fear: Survival Signals That Protect Us from Violence*. Recorded Books, 1997, s. 203. ISBN 9780788740398.

nejprve sledují z dálky, což jim umožňuje skrývat svou identitu. Ke zjevnějším formám obtěžování se uchýlí, až když se rozhodnou zbavit své anonymity, nebo pokud nemají jinou možnost vzhledem ke své touze být obětí nablízku. Hledači intimity si své oběti obecně vybírají na základě jejich vyššího sociálního statusu. Cíle nekompetentních nápadníků se stanou obětmi jejich pronásledování, neboť jsou ve špatnou dobu na špatném místě, a pro své stalkery jsou fyzicky přitažliví. Při prvním kontaktu pronásledovatel své oběti běžně lichotí, na což oběť mnohdy reaguje zdvořilou odpovědí, kterou stalker vnímá jako povzbuzení. Občas oběť ustoupí a jednou či vícekrát se se svým pronásledovatelem setká. Nejčastěji tak činí v naději, že její nechtěný nápadník poté upustí od dalšího pronásledování. Setkání mají však opačný efekt a přispívají k dalším aktům pronásledování. Obětmi predátorských stalkerů jsou ve většině případů dospělé ženy. Tento typ stalkerů se uchyluje k různým formám sexuálně motivovaného obtěžování, od obscénních telefonních hovorů až po znásilnění či dokonce sexuální vraždy. Někteří pronásledovatelé jsou motivováni záští, kterou míří proti svým cílům jakožto zástupcům určité skupiny, kterou nenávidí. Stalkeré mohou ku příkladu závidět své oběti její životní úspěch. Mullen a kol. ve svém díle uvádějí kauzu výkonné ředitelky, které její pronásledovatel opakovaně vyhrožoval prostřednictvím textových zpráv a telefonátů, ba dokonce poškrábal a počmáral její nový automobil. Oběť nakonec byla na příjezdové cestě svého domu konfrontována s doposud anonymním pronásledovatelem, kterým byl nezaměstnaný mladík. Tento ji nařkl, že neví nic o útrapách běžných lidí a využívá je ku svému prospěchu. Tento stejný muž byl před pár lety odvolán ze své funkce, neboť vyhrožoval svému zákazníkovi, kterým byl bohatý obchodník.⁸⁰

Do sedmé kategorie patří oběti, které jsou veřejně známými osobnostmi („public figures“). De Becker ve svém díle s nadsázkou konstatuje, že fenomén stalkingu celebrit je v dnešní době zcela běžný, a že celebritou není ten, kdo nemá vlastního stalkera.⁸¹ Příčinou tohoto jevu jsou zejména média. Dříve byli herci, zpěváci, politici či sportovci obdivováni, ba dokonce milováni, avšak tato láska byla uzavřená a vzdálená. Před příchodem hromadných sdělovacích prostředků fanoušci mohli své idoly obdivovat prostřednictvím dopisů či shlédnutí představení. Nesnažili se však za každou cenu dát o sobě celebritám vědět a vyjádřit jim své city. Mair tvrdí, že většina stalkerů veřejně známých osobností má problém s navázáním důvěrných vztahů.⁸² Riziko násilí vůči této kategorii obětí je nízké. Kauzy, při nichž došlo k násilnému jednání, jsou však nepřiměřeně medializovány. Ochrana celebrit se stala samostatným

⁸⁰ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 50.

⁸¹ DE BECKER, Gavin. op. cit. 79.

⁸² MAIR, George. *Star Stalkers*. New York, NY: Pinnacle Books, 1995. ISBN 978-0786001385.

průmyslovým odvětvím, zejména ve státech jako je Los Angeles, kde se veřejně známé osobnosti soustřeďují.

Do předposlední kategorie spadají neznámí („unknowns“). V některých případech oběti neznají totožnost svého pronásledovatele, neboť jsou terčem anonymních telefonátů a zpráv. Dopady pronásledování neidentifikovaným pachatelem mohou být značné. Oběti se cítí obzvláště bezmocné, neboť netuší, proti komu by se měly bránit. Rovněž vzrůstá jejich nedůvěra k lidem, a tak omezují sociální kontakty.

Poslední kategorii tvoří sekundární oběti („secondary victims“). Na tyto oběti pronásledovatelé nesoustředí svou pozornost a jejich viktimizace je důsledkem jejich blízkého vztahu k primární oběti. Mezi sekundární oběti typicky patří členové rodiny, přátelé, kolegové a spolubydlící primární oběti. Pachatelé se obvykle zaměří na třetí strany, pokud je vnímají jako překážky v přístupu k jejich cílům. Obvyklým terčem jsou manželé a partneři primárních obětí. Dokonce i přátelé obětí jsou mnohdy vystaveni obtěžování, a to zejména pokud pronásledovatel trpí chorobnou žárlivostí. Třetí strany bývají pronásledovány rovněž za účelem manipulace s obětí. Stalkeré běžně vyhrožují svým obětem, že ublíží jejich dětem, anebo že budou obtěžovat jejich postarší rodiče, pokud nepřistoupí na pronásledovatelovy požadavky. Děti jsou často využívány jako loutky ve sporech o svěření dítěte do péče, jehož stranami jsou rodič-pronásledovatel a rodič-oběť.

3.2 Dopady stalkingu na životy obětí

Na rozdíl od mnoha jiných trestných činů jsou charakteristickými znaky nebezpečného pronásledování opakování a dlouhodobost pachatelova jednání. Pronásledovaná oběť je obvykle vystavena různým formám obtěžování, které často zahrnují vyhrožování a jiné traumatické události, které oběť nedokáže předvídat a jsou zcela mimo její kontrolu. Výzkumy o psychologických dopadech, které na oběti mají traumatické události, jako jsou přírodní katastrofy, války či sexuální útoky, naznačují, že poruchy související se stresem jsou častěji vyvolané situacemi, kdy se jedinec cítí v ohrožení po delší časové období. Mezi tyto situace rovněž patří stalking. Nepředvídatelnost pachatelova jednání je dalším důležitým faktorem, který přispívá ke zvyšování úrovně stresu. Situace, při nichž oběti ztrácí kontrolu nad děním, jim způsobují trvalé znepokojení a strach. Zatímco oběti událostí, při nichž nelze kontrolu očekávat (např. přírodní katastrofy), pociťují strach zejména po jejich vypuknutí.⁸³

⁸³ PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 51.

Mullen a kol.⁸⁴ konstatovali, že stalking ovlivňuje mnoho aspektů života obětí. Autoři zdůrazňují zejména újmy psychického a sociálního charakteru, které jsou způsobeny jak primárním obětí, tak i dalším stranám v důsledku pronásledování. Stalking u oběti typicky vyvolává hypervigilanci⁸⁵ a všudypřítomný pocit nedůvěry v ostatní. Z těchto důvodů se oběti snaží vyhýbat ostatním lidem, a straní se dokonce i svým přátelům a rodině, což vede k sociální izolaci. Pronásledování má obvykle vliv též na pracovní výkon a docházku oběti do práce, což v některých případech může vést ke zničení pracovní kariéry oběti.⁸⁶

Pathé a Mullen⁸⁷ provedli s oběťmi stalkingu průzkum, přičemž reprezentativní vzorek čítal 100 Australanů. Téměř všechny oběti při šetření uvedly, že pronásledování mělo neblahý dopad na jejich psychické, sociální a pracovní fungování. Ve skutečnosti bylo více než 90 % z dotázaných obětí nuceno provést zásadní změny svého životního stylu v reakci na pronásledování. Mezi běžné příklady patřilo vyhýbání se určitým místům, opětovné získávání nových telefonních čísel a omezení společenských aktivit. Některé oběti byly nuceny uchýlit se i k nákladným opatřením, jako je instalace bezpečnostních zámků a kamer, změna motorového vozidla, či změna domova. Více než polovina dotázaných byla nucena omezit či ukončit práci nebo školní docházku. Prakticky u všech obětí mělo pronásledování nepříznivý vliv na jejich fyzickou či duševní pohodu anebo na obojí zároveň. Mezi nejčastěji hlášené příznaky patří pocity bezmoci a beznaděje, zhoršená koncentrace, poruchy spánku, nevolnost, bolesti hlavy, snížená chuť k jídlu, úbytek váhy či naopak přibývání na váze, pocit viny, úzkost, záchvaty paniky, slabost, únava, nedostatek motivace a agresivní myšlenky ve vztahu k pachateli. Některé oběti pociťovaly, že prošly změnou osobnosti. Staly se více introvertními a méně přátelskými k ostatním lidem. Častěji byly podrážděné a reagovaly přehnaně. Některé oběti připustily, že fyzické napadení pronásledovatelem by bylo úlevou, neboť fyzické útoky by mohly přispět ke snadnějšímu prokazování stalkingu a formální autority by jej nebraly na lehkou váhu. Sebevražedné myšlenky nahlásila čtvrtina z dotázaných.

Pathé a Mullen ve své studii dále poznamenali, že pronásledování je pro oběť časově náročné, neboť policejní výslechy, soudní jednání, schůzky s advokátem, návštěvy lékařů apod.,

⁸⁴ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 53.

⁸⁵ Hypervigilance (též hypervigilita či hyperexcitace) je označení pro nadměrnou koncentraci pozornosti, zvýšenou bdělost a ostražitost. Může být doprovázena poruchami spánku, podrážděností a afektivními výbuchy. (podrobněji viz. níže)

⁸⁶ Srov. ABRAMS, Karen M., ROBINSON, Gail Erlick. *Occupational effects of stalking*. Canadian Journal of Psychiatry, 2002, 47(5), s. 468–72.

⁸⁷ PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E. op. cit. 8.

zaberou oběti mnoho času a ve svém důsledku mohou způsobit snížení její výkonnosti jak v práci, tak v osobním životě.⁸⁸

Úzkostné stavy (příp. i další příznaky) vedou některé oběti k (nadměrnému) požívání alkoholu anebo k užívání sedativ. Tyto látky sice mohou obětem poskytnout dočasnou úlevu, nicméně existuje značné riziko závislosti, což by ve svém důsledku problémy obětí ještě více prohloubilo. Nadměrným užíváním sedativ a prášků na spaní mohou oběti způsobit nehodu. Tyto látky navíc zhoršují jejich schopnost bránit se pachateli. U obětí pronásledování byly zaznamenány různé fyzické příznaky či zhoršení různých nemocí, jako jsou peptické vředy, kožní onemocnění, astma, vysoký krevní tlak a tiky.⁸⁹

Jak již bylo zmíněno výše, strach z pronásledovatele může u obětí vést k jejich izolaci a zničit jejich důvěru v ostatní. Oběti se přestávají zapojovat do společenského dění, což prohlubuje jejich pasivitu a bezmoc. Stalker se stává nejmocnějším člověkem v životě oběti, což podporuje patologické připoutání oběti k pronásledovateli. Toto traumatické pouto („traumatic bonding“) nutí oběti lpět na osobách, které ohrožují jejich život. Vedle stalkingu je typickým příkladem vztah mezi únoscem a rukojmím, či mezi týranými ženami a jejich násilníky.⁹⁰

3.2.1 Posttraumatická stresová porucha

U obětí některých trestných činů je běžná akutní stresová reakce, což je přechodná porucha, která vzniká jako odpověď na výjimečný fyzický či duševní stres. Vzniká u osob bez jakékoliv zjevné duševní poruchy a zpravidla odeznívá během několika hodin či dnů.⁹¹ Akutní stresová reakce může či nemusí časem vést k rozvoji příznaků souvisejících se stresem, které jsou v současné době nejčastěji označovány jako posttraumatická stresová porucha („posttraumatic stress disorder“).

V 10. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí je posttraumatická stresová porucha (dále jen „PTSD“) definována tak, že „začíná jako opožděná nebo protrahovaná odpověď na stresovou událost nebo situaci (krátkého nebo dlouhého trvání) mimořádně ohrožující nebo katastrofické povahy, která je schopná způsobit silné rozrušení téměř u každého.“⁹² Mezi klíčové symptomy

⁸⁸ PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E. op. cit. 8.

⁸⁹ PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 54-55.

⁹⁰ HERMAN, Judith Lewis. *Complex PTSD: A syndrome in survivors of prolonged and repeated trauma*. Journal of Traumatic Stress, 1992, 5(3), s. 377-391.

⁹¹ MKN-10 2020: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí. *F40-F48 - Neurotické, stresové a somatoformní poruchy: F43.0. Akutní stresová reakce* [online]. Platnost od 1.1.2021 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.0>.

⁹² MKN-10 2020: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí. *F40-F48 - Neurotické, stresové a somatoformní poruchy: F43.1. Posttraumatická stresová porucha* [online]. Platnost od 1.1.2021 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.1>.

PTSD patří znovuprožívání, vyhýbání se a hypervigilance. Pojem znovuprožívání znamená opětovné prožití traumatické události (příp. událostí) prostřednictvím intruzivních a intenzivních myšlenek, vzpomínek či snů. Oběti stalkingu mnohdy trápí opakující se živé vzpomínky na pronásledování, které jsou obvykle vyvolané každodenními činnostmi (např. vyzvánění telefonu či zahlédnutí automobilu konkrétní značky a barvy). Pojem vyhýbání se zahrnuje trvalé a úmyslné vyhýbání se místům, lidem a situacím, které připomínají pronásledování. Pod tento pojem je dále zahrnován pocit odcizení od ostatních lidí a pocit, že vlastní budoucnost je nyní značně narušená. Mezi projevy hypervigilance patří nadměrná bdělost a ostražitost, poruchy spánku, zvýšená lekavost, poruchy koncentrace, podrážděnost, výbuchy hněvu a přehnané reakce. Tyto příznaky jsou u obětí pronásledování zcela běžné a vyskytují se u nich buď samostatně, anebo v kombinaci s dalšími.⁹³

PTSD je zpravidla diagnostikována pouze u malého procenta obětí stalkingu, i přestože příznaky PTSD pociťuje značný počet obětí. Důvodem je, že pronásledování není přípustným zdrojem traumatizující situace. Mezi znaky, které definují traumatizující situaci, totiž patří konfrontace osoby s událostí, při které této osobě či jiným hrozí smrt či vážné zranění. Tato událost musí být doprovázena intenzivními pocity strachu, bezmoci či hrůzy. Zranění ani hrozící zranění však nepatří mezi hlavní znaky stalkingu. Výzkumy⁹⁴ nicméně potvrdily, že klíčové symptomy PTSD se vyskytují rovněž u obětí pronásledování. Přibližně 90 % obětí trpělo hypervigilancí. U zhruba poloviny obětí byly zaznamenány různé projevy znovuprožívání. Kolem 70 % obětí uvedlo některé projevy vyhýbání se. To znamená, že pronásledování (včetně pronásledování bez užití násilí) může u obětí vyvolat traumatizaci, která vede k PTSD.⁹⁵

Dle většiny autorů⁹⁶ není potřeba zavádět speciální viktimizační syndrom⁹⁷ pro oběti pronásledování a dle jejich názoru by dostačujícím řešením bylo ku příkladu zpřesnit diagnostické manuály, neboť mnoho psychologů, psychiatrů a psychoterapeutů diagnózu PTSD u obětí stalkingu i navzdory výše zmíněnému používá. Někteří autoři jsou však opačného názoru a ve svých dílech uvádí zvláštní termíny pro popis poruchy, která se vyskytuje u obětí

⁹³ Srov. PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 53.

MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 54 – 55.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 86.

⁹⁴ Např. WONDRAK, Isabel, HOFFMANN, Jens, VOSS, Hans-Georg W. *Traumatische belastung bei opfern von stalking*. Praxis der Rechtspsychologie, 2005, 15(2), s. 223 – 234.

⁹⁵ PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 53-55.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 85-86.

⁹⁶ Srov. např. JURTELA, Silvia. *Häusliche Gewalt und Stalking*. Wien: Studien Verlag, 2007. ISBN 978-3-7065-4500-6.

WONDRAK, Isabel, HOFFMANN, Jens, VOSS, Hans-Georg W. op. cit. 94.

⁹⁷ Zvláštními viktimizačními syndromy jsou např. syndrom týrané osoby; trauma znásilnění; syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, či syndrom sexuálně zneužívaného dítěte.

pronásledování. Ku příkladu Herman⁹⁸ vytvořila pojem syndromu komplexního traumatu („complex PTSD“) k popisu poruchy, která je více rozmanitá, závažnější a trvalejší než PTSD. Autorka definuje pojem jako „systematické a patologické změny v regulaci vlivu oběti, vědomí, vnímání sebe sama, identity, vnímání pachatele, vztazích k ostatním a systému významu“.⁹⁹ Příznaky syndromu komplexního traumatu se obvykle vyskytují u obětí, které prožily těžkou traumatizující událost zahrnující donucovací kontrolu („coercive control“). K takové traumatizující události došlo nikoliv působením přirozených sil, avšak v důsledku lidského přičinění. Donucovací kontroly lze dosáhnout buď prostřednictvím fyzické síly anebo spojením fyzických, psychologických, sociálních či ekonomických prostředků. Donucovací kontrola není nutně spojena pouze s pronásledováním, může se vztahovat taktéž na některé další typy mnohočetných a dlouhodobých interpersonálních traumat (např. sexuální zneužívání a týrání dětí). Jiným příkladem je termín syndromu traumatu z pronásledování vytvořený Davisem.¹⁰⁰ Syndrom traumatu z pronásledování (dále jen „STS“) je porucha, která se může vyskytovat u obětí pronásledování. Jedná se o teorii, která může souviset s PTSD. V případě STS se však příznaky poruchy nevyskytují u obětí, které prožily těžkou jednorázovou traumatizující událost, nýbrž u obětí, které jsou traumatizujícím událostem vystavovány opakovaně a dlouhodobě (mnohdy dennodenně). Svým způsobem je pro oběti pronásledování náročnější čelit pronásledování, neboť jednání stalkerů jsou nepředvídatelná a nekontrolovatelná. Jinými slovy události, nad kterými oběti ztratily kontrolu, mají na tyto oběti odlišné dopady, než události, nad nimiž se kontrola nedá očekávat. Klíčovými prvky STS jsou pocity bezmoci a beznaděje. Oběti stalkingu nemají s pachatelem aktivní vztah, tudíž se nemohou pokusit pachatele zastavit a situaci vyřešit. Bezmoc obětí tedy pramení zejména z neschopnosti se situací něco z vlastní vůle udělat. K pocitu bezmoci může přispět mnoho dalších faktorů, jako například neúčinná opatření ze strany formálních autorit, či nedostatečná podpora okolí.

Oběti stalkingu svůj strach a utrpení přisuzují opakovanému, dlouhodobému, nepředvídatelnému a často nepochopitelnému jednání stalkerů. Některé oběti připouštějí, že fyzické napadení pronásledovatelem by bylo úlevou, neboť fyzické útoky by mohly přispět ke snadnějšímu prokazování stalkingu a formální autority by jej nebraly na lehkou váhu.¹⁰¹

Psychické a fyzické potíže jsou u obětí stalkingu běžné, nikoliv však nevyhnutelné důsledky pronásledování. Pokud však nastanou, mohou mít vážný dopad na život oběti a ve

⁹⁸ HERMAN, Judith Lewis. op. cit. 90.

⁹⁹ „systematic and pathological changes in the victim’s affect regulation, consciousness, self perception, identity, perception of the perpetrator, relations to others, and system of meaning“ in HERMAN, Judith Lewis. op. cit. 90 (vlastní překlad autorky)

¹⁰⁰ DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 319-330.

¹⁰¹ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 54.

většině případů vyžadují odborný zásah. Přestože je ukončení pronásledování pro život oběti zásadní, příznaky související se stresem nemusí ihned odeznít. Holahan a Moos poukázali na to, že jednu z klíčových rolí pro boj se stresem a udržování psychického zdraví má podpora blízkých a okolí. Významnou roli rovněž hrají osobnostní charakteristiky oběti a strategie zvládnání stresu.¹⁰²

Jak pravil Hall: „Život ve strachu, zvláště po delší dobu, si vybírá daň na kvalitě lidského života.“¹⁰³

3.3 Pomoc obětem stalkingu

Nejúčinnějším způsobem pro zvládnání pronásledování je předcházet pronásledování. Toho lze nejlépe dosáhnout prostřednictvím vzdělávání v oblasti prevence a včasné identifikace. Občané, odborníci, úřední osoby, korporace a vládní agentury by měli být povzbuzováni, aby se zapojovali do postupů určených k odhalování a prevenci případů stalkingu. Tyto postupy by měly zahrnovat školení zaměřené na rozpoznávání nevhodného chování a na následné hlášení takového chování. Včasná identifikace je, co se týče případů stalkingu, tím nejzásadnějším. Kroky přijaté nebo naopak nepřijaté k včasnému zvládnutí případu mohou výrazně ovlivnit průběh a výsledek onoho případu.¹⁰⁴

Oběti pronásledování se odborníků často dotazují, zda bylo možné se vyvarovat jejich utrpení, konkrétně zda existují určité varovné signály či strategie, které by stalkery zahnyly. Stalkerova minulost může být významným ukazatelem, avšak v mnoha případech potenciální oběti není známa. Vzhledem k tomu, že pronásledování zahrnuje různorodá jednání a že každý stalker má odlišnou motivaci, lze dospět k závěru, že neexistuje jedna jediná účinná strategie pro jeho vymýcení. Nicméně různí odborníci a formální autority již navrhli řadu strategií pro boj se stalkingem. Nejlepší strategie pro boj s tímto fenoménem jsou ty, které berou v úvahu individuální okolnosti případu, včetně existence a případně povahy předchozího vztahu mezi obětí a pronásledovatelem. Navržené postupy by měly dále přihlížet k dostupným zdrojům oběti a k ovlivnitelnosti stalkera. Hlavním cílem oněch strategií je zajistit fyzickou bezpečnost oběti a pronásledování zastavit.¹⁰⁵

¹⁰² HOLAHAAN, Charles J., MOOS, Rudolf H. *Life stressors, personal and social resources, and depression: A 4-year structural model*. Journal of Abnormal Psychology, 1991, 100(1), s. 36.

¹⁰³ "Living in fear, especially for some time, takes a toll on the quality of human life." in HALL, D. M. op. cit. 70, s. 136. (vlastní překlad autorky)

¹⁰⁴ DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 302-303.

¹⁰⁵ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 262-266.
ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 89.

Mezi hlavní strategie¹⁰⁶ patří stalking zveřejnit a informovat o něm okolí. Rodinní příslušníci, sousedi, kolegové z práce či přátelé, kteří si nejsou vědomi stalkingu, mohou nevědomky zpřístupnit důležité informace o oběti pronásledovateli. Oběti by tudíž měly v první řadě informovat co nejvíce důvěryhodných osob o tom, že jsou pronásledovány. Včas zveřejněné informace o stalkingu a o stalkerovi v soukromém i pracovním prostředí zvyšují možnosti ochrany oběti. Velmi užitečným krokem je poskytnout ostatním osobám fotografii či podrobný popis stalkera, aby tyto osoby poté mohly upozornit oběť či policii, pokud pronásledovatele zpozorují. Tento krok rovněž brání tomu, aby stalker manipuloval s okolím oběti. Pokud má oběť stalkingu děti, je důležité, aby byly poučeny o celé situaci a základních bezpečnostních opatřeních a aby o témže byla informována rovněž jejich škola.

Hledání pomoci a podpory je rovněž považováno za významnou strategii. Sociální izolace není pro oběť nikdy vhodným řešením. Hledání pomoci (ať už laické či odborné) zmírňuje stavy pasivity a bezmoci a zprostředkovává oběti objektivní pohled na situaci. Oběti pronásledování se mohou obrátit na různé nestátní organizace a občanská sdružení. V České republice patří mezi nejznámější organizace Bílý kruh bezpečí, který obětem trestných činů nabízí komplexní pomoc, kterou v poradnách poskytují odborně způsobilí poradci, a to především právníci, psychologové a sociální pracovníci. Uznávaní experti podporují oběti trestných činů, svědky a pozůstalé po obětech při ventilaci jejich oprávněných emocí, informují je o jejich právech a případně o navazujících službách, pomáhají jim při zhodnocení aktuální situace, prověřují jejich základní potřeby a následně hledají potřebné zdroje a v neposlední řadě se snaží o znovuoobnovení pocitu bezpečí. Mezi další činnosti Bílého kruhu bezpečí patří rovněž předkládání podnětů k zákonodárným iniciativám, spolupráce při tvorbě zákonů, spolupráce s nestátními organizacemi, státní správou a místní samosprávou ČR a zahraniční spolupráce, včetně účasti v mezinárodních projektech.¹⁰⁷ Oběti pronásledování mohou rovněž požádat o pomoc Policii ČR. Každá oběť či svědek může podat trestní oznámení na pachatele, a to na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. Při jednání s policií by oběti měly policistům poskytnout co nejvíce dokumentů prokazujících stalking (viz. níže). V některých případech může již samotné zapojení policie přispět k ukončení pronásledování.¹⁰⁸

Další významnou strategií je důsledné ignorování pokusů o navázání kontaktu. Je nezbytné, aby oběť stalkerovi sdělila, že si s ním nepřeje žádný další kontakt. Tato formulace

¹⁰⁶ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 262 – 274.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 89-90.

DAVIS, Joseph A. op. cit. 28, s. 283-297.

ŠIMORDOVÁ, Andrea. viz. cit. 13.

¹⁰⁷ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ [online]. BKB. [cit. 6.8.2021]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz>.

¹⁰⁸ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY [online]. Policie ČR. [cit. 9.8.2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz>.

musí být jednoznačná a přesvědčivá, přičemž se doporučuje vyhnouti se vyhrůžkám či ponižujícím slovům. Typickými záminkami pro udržení kontaktu jsou případy, kdy stalker po oběti požaduje vrácení darů, které jí daroval, anebo navrácení peněz, které jí zapůjčil. Jakýkoliv kontakt oběti se stalkerem (i kdyby přerušovaný) je pro stalkera povzbuzením, v důsledku čehož pachatel pokračuje v obtěžujícím chování. Jinak řečeno, po odmítnutí kontaktu s pronásledovatelem je nezbytné vytrvat u nulové reakce. Relativně častým pochybením je nedůslednost oběti, které pachatel neustále telefonuje. Pokud oběť setrvává v nepřijímání hovorů, nakonec přestane obtěžovat i ten nejodhodlanější pronásledovatel. Pokud však oběť nevydrží a z frustrace telefon po několikátém pokusu o hovor zvedne, utvrdí stalkera v tom, že jeho vytrvalost bude vždy odměněna. Rovněž je nutné oběť varovat před pozváním na „poslední schůzku“, neboť tento příslib stalker nikdy nedodrží a po schůzce bude v obtěžování pokračovat.

Dokumentace stalkingu patří rovněž mezi hlavní strategie. Pachatelé ve většině případů zanechávají hmatatelné důkazy o pronásledování jejich obětí (např. textové zprávy, vzkazy, dary apod.). Většina obětí je však vystrašená a jejich přirozenou reakcí bývá zničení předmětných důkazů. Všechny oběti by si však pro účely vyšetřování měly ponechat veškeré dokumenty obdržené od jejich pronásledovatele, a dále by měly dokumentovat veškeré aktivity stalkera (např. postávání před bydlištěm či vyhledávání oběti na pracovišti). Obětem se rovněž doporučuje vytvořit kopie všech dokumentů a uschovat je na bezpečném místě, neboť jsou známy případy, kdy pronásledovatel vnikl do domu oběti a veškeré důkazy usvědčující stalking ukradl a zničil. Pro usnadnění vyšetřování je mnohdy užitečné, pokud si oběti zaznamenávají registrační značky jakýchkoliv podezřelých motorových vozidel. Poničené věci je vhodné fotograficky zdokumentovat. Stejně tak pokud existuje podezření na neoprávněnou manipulaci s motorovým vozidlem oběti, mělo by být podloženo dokumentací od mechanika. V případech, kdy oběť utrpí fyzická zranění od pronásledovatele, je vhodné uschovat lékařskou zprávu.

Někteří odborníci¹⁰⁹ obětem stalkingu doporučují, aby se přihlásily na kurzy sebeobrany. Krom osvojení dovedností, na základě kterých se oběť dokáže v případě nebezpečí ubránit, má trénink sebeobrany rovněž pozitivní účinek na duševní stav. Výuka sebeobrany často vede ke zmírnění pocitů bezmoci, beznaděje a zranitelnosti a pomáhá obětem znovu nabýt sebeúctu a ztracené sebevědomí. Používání zbraní se však obětem pronásledování nedoporučuje, neboť jejich schopnost úsudku může být ovlivněna strachem, a tak existuje riziko zranění či usmrcení nevinných osob.

¹⁰⁹ Např. SHRAPNEL, Richard H. *Personal Protection at Home and Abroad*. Times Editions, 1997. ISBN 978-9812040473.

Užitečným pomocníkem při boji se stalkingem jsou rovněž bezpečnostní prvky. K zabezpečení domova mohou oběti přispět ku příkladu výměnou zámků, zabezpečením oken uzamykatelnou klikou, venkovními světly se senzorem pohybu či digitálními dveřními kukátkami s kamerou. Hlídací psi mohou štěkáním upozornit oběť na každého narušitele a působí jako odstrašující prostředek pro nezvané hosty. Zároveň poskytují obětem, které žijí o samotě, neocenitelnou společnost.

Velmi významnou strategií je vyhýbání se setkání se stalkerem. Pronásledovaným osobám se doporučuje, aby změnily své návyky a šly stalkerovi z cesty. Oběti by měly ku příkladu změnit svou oblíbenou restauraci za jinou, navštěvovat jiné fitness centrum, chodit do jiného parku, zvolit jiné cesty z domova do práce apod. V některých případech je vhodným řešením přestěhování se. Oběti považují taková doporučení za nespravedlivá, neboť samy nic špatného neudělaly, a přesto se mají omezovat a měnit své návyky. Není pochyb o tom, že pronásledování je nespravedlivé, ale prvořadým cílem všech strategií je zajistit bezpečnost oběti a ukončit obtěžování. Oběti mohou zřídka ovlivnit a změnit chování svého pronásledovatele, za to však vždy mohou změnit své vlastní jednání. To je v mnoha případech ta nejefektivnější strategie, kterou mají k dispozici.

3.4 Falešné oběti stalkingu

Falešná oběť (příp. údajná či předstírající oběť) je označení pro osobu, která se vydává za oběť trestného činu, ačkoliv jí ve skutečnosti není. Z praxe jsou známy případy falešných obětí znásilnění, sexuálního zneužívání, pronásledování, fyzických napadení či loupežných přepadení. Termínem syndromu falešné viktimizace je označován jev, kdy se osoba při styku s formálními autoritami prezentuje jako oběť, ačkoliv pachatel ani trestný čin neexistuje, přičemž je poháněna různými motivy (např. touha po pozornosti, finanční zvýhodnění či pomsta). Negativním důsledkem syndromu falešné viktimizace je zbytečné plýtvání časem a prostředky orgánů činných v trestním řízení, které jsou potřeba jinde. Dále jsou v důsledku nepravdivých oznámení podezírány nevinné osoby, kterým vyšetřování způsobuje problémy. Případy falešných obětí mají rovněž negativní dopad na důvěru vůči faktickým obětem trestných činů.¹¹⁰

¹¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 102-103.

3.4.1 Typologie falešných obětí

Falešným obětím pronásledování je v odborné literatuře dosud věnována pouze malá pozornost. První empirické výzkumy falešných obětí pronásledování pocházejí z přelomu tisíciletí.¹¹¹ Mullen, Pathé a Purcell rozlišují pět kategorií falešných obětí stalkingu.¹¹²

Do první kategorie spadají duševně nemocní s bludy („delusional victimisation“). Dle výzkumu Sheridan a Blaauwa¹¹³ tvoří tato kategorie zhruba 70 % všech případů falešných obětí stalkingu. Jedná se o osoby, které jsou nezvratně přesvědčeny, že je pronásleduje jeden či více pachatelů. Jejich tvrzení obsahují propracované zápletky, ve kterých se obvykle vyskytuje více spolupachatelů, kteří monitorují každý pohyb této osoby. Příčinou většinou bývají paranoia, perzekuční bludy či erotomanie. Bludy pronásledování se vyskytují zvláště u starších žen, které žijí samy.

Druhou kategorií tvoří bývalé oběti stalkingu („false revictimisation“). Bývalé skutečné oběti se následně mohou státi falešnými oběťmi. Stejně tak jako v případě první kategorie u těchto jedinců neexistuje vědomý úmysl „podvádět“. Falešná obvinění vycházejí z úzkostí, strachu a izolace, které se u obětí pronásledování vyskytují běžně. Oběti pronásledování bývají hypersenzitivní, což může vést k tomu, že nevinné situace budou mylně vnímat jako protiprávní. Tato kategorie tvoří přibližně 7,5 % ze všech případů falešné viktimizace.

Do třetí kategorie patří pachatelé, kteří se vydávají za oběti stalkingu („role reversal“). V této kategorii jde o bizarní obrácení rolí, neboť osoba, která se prohlašuje za oběť pronásledování, je ve skutečnosti pronásledovatelem. Pouze zhruba 2,5 % všech případů falešných obětí lze zařadit do této kategorie. Typicky se jedná o situace, kdy partner opustí svého narcistického partnera, v důsledku čehož se narcistický ex-partner cítí ponížene, zahanbene a touží po odplatě. Svou pomstu následně realizuje skrze falešná obvinění.

Čtvrtá kategorie je tvořena osobami, které předstírají poruchy („factitious disorders“). Jedná se cca o 20 % všech případů falešné viktimizace. Tito jedinci záměrně předstírají fyzické či psychické symptomy, aby získali výhody, které náleží nemocným, respektive obětím. Zájem a pozornost okolí plynoucí ze statusu oběti přináší těmto osobám uspokojení. Tuto kategorii však nelze zaměňovat s kategorií následující, neboť u osob předstírajících poruchy je hlavní motivem

¹¹¹ Např. PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E., PURCELL, Rosemary. *Stalking: false claims of victimisation*. British Journal of Psychiatry, 1999.

MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-521-66950-2.

SHERIDAN, Lorraine P., BLAAUW, E. *Characteristics of false stalking reports*. Criminal Justice and Behaviour, č. 31, 2004, s. 55-72.

¹¹² MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 212-218.

¹¹³ SHERIDAN, Lorraine P., BLAAUW, E. *Characteristics of false stalking reports*. Criminal Justice and Behaviour, č. 31, 2004, s. 55-72.

uspokojení jejich psychologických potřeb, nikoliv dosažení finančních výhod. Vzhledem k tomu, že stalking má na životy obětí odlišné dopady, lze posttraumatickou stresovou poruchu snadno předstírat a nelze ji tak jednoduše vyvrátit.¹¹⁴ Tato kategorie může rovněž zahrnovat jedince, kteří byli v minulosti skutečně oběťmi stalkingu.

Do poslední kategorie spadají simulující osoby („malingerers“). Tyto osoby záměrně předstírají, že jsou oběťmi trestného činu, a to za účelem dosažení jistých výhod. Jak již bylo zmíněno výše, tak na rozdíl od předešlé kategorie těmto jedincům nejde o uznání a získání pozornosti okolí, nýbrž o finanční výhody (příp. jiné účelové výhody). Ve většině případů však nelze osobu jednoznačně zařadit do této kategorie, neboť finanční výhody nejsou jediným motivem předstírání. Na základě výše zmíněného výzkumu Sheridan a Blaauwa nebyly zjištěny žádné případy simulujících osob.

3.4.2 Charakteristika falešných obětí

U falešných obětí zpravidla chybí počáteční stadium odmítání viktimizace, neboť pomoc hledají již v rané fázi domnělého pronásledování. Skutečné oběti naproti tomu obvykle odkládají svá hlášení o pronásledování, a to z různých důvodů. Skutečné oběti bývají v rozpacích, obávají se, že jim formální autority nebudou nevěřit, mají strach z odplaty ze strany stalkera, či zkrátka nejsou schopny posoudit vážnost situace. Falešné oběti mnohdy nedokážou určit událost, která stalking odstartovala a tvrdí, že si na ni nevzpomínají. Ve většině případů falešné oběti uvádí, že je pronásleduje neznámý pachatel, anebo že je pronásleduje více pachatelů současně.¹¹⁵

Tvrzení falešných obětí jsou častokrát zjevně nelogická, odporují si, či dokonce znějí tak bizarně, že vyvolávají pochybnosti ohledně jejich věrohodnosti (zejména u duševně nemocných s bludy). Bizarní příběhy však nemusí být vždy nutně nepravdivé. Toto tvrzení dokazuje např. kauza mladé ženy, kterou dva roky stalkoval její bývalý manžel. Ten do svého pronásledování zapojil dokonce pilota helikoptéry, kterému tvrdil, že je soukromým detektivem a potřebuje jeho pomoc. Bývalý manžel tak mohl sledovat svou oběť ze vzduchu, zatímco jela po rušné dálnici do práce. Příběhu ženy zpočátku nikdo nevěřil.¹¹⁶ Přestože jsou nepravdivé historicky příznačné pro falešné oběti, mohou v některých případech uvádět nepravdivá tvrzení i skutečné oběti, a to v důsledku posttraumatické stresové poruchy. Kromě toho stalking ve většině případů zahrnuje větší počet obtěžujících jednání pachatele, což může vést k tomu, že skutečné oběti nejsou

¹¹⁴ SPARR, Landy, PANKRATZ, Loren D. *Factitious posttraumatic stress disorder*. The American Journal of Psychiatry, 1983, 140 (8).

¹¹⁵ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 220-221.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 106.

¹¹⁶ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 220.

schopny vylíčit jednotlivé události v logickém uspořádání. Dalším ukazatelem falešné viktimizace je odmítání jakýchkoliv doporučení či opatření ze strany falešné oběti, která by ji určitým způsobem mohla omezovat.

Nedostatek důkazních prostředků je patrný u většiny falešných obvinění. Zatímco skutečné oběti se jich snaží nashromáždit co nejvíce, falešné oběti poskytují pochybné důkazní prostředky, anebo tvrdí, že žádné neexistují (např. nejsou žádní svědci, oběť nemá lékařskou zprávu apod.). Formální autority mohou vyhledávat informace i u rodinných příslušníků či třetích osob. V takovém případě jsou falešné oběti velmi zdrženlivé, neboť se obávají, že by jejich lži mohly být prozrazeny. Skutečné oběti pronásledování zpravidla uvítají zapojení třetích osob, které mohou potvrdit jejich příběhy.¹¹⁷

Navzdory údajnému pronásledování působí některé falešné oběti příliš klidně a spokojeně. Pokud jde o případy, kdy stalker vyčkává na svou oběť před jejích domem, je podezřelé takové chování oběti, která dále pravidelně navštěvuje večírky a vrací se sama domů v pozdních hodinách. Naproti tomu skutečné oběti jsou v důsledku pronásledování obvykle vyčerpané a izolují se.¹¹⁸

Je nutné brát ohled na to, že falešné oběti nejsou pouze podvodníci a lháři, nýbrž duševně nevyrovnaní jedinci, kteří potřebují pomoc a léčbu. Základem je včasné rozpoznání a určení poruchy. Duševně nemocní s bludy vyžadují vyšetření psychiatrem, který jim předepíše vhodnou farmakoterapii. U těchto pacientů je nezbytné, aby v léčbě setrvali i poté, co domnělé pronásledování vymizí. V případě skutečných bývalých obětí stalkingu se klade důraz na řešení jejich úzkostí a obnovu sociálních vztahů. U této kategorie falešných obětí jsou časté sebevražedné myšlenky, tudíž je nutné tyto jedince podporovat a přecházet jakýmkoliv kolizím. Doporučuje se podávat anxiolytika.¹¹⁹ Osobám, které předstírají poruchy, by měly být vedle trestních sankcí ukládány rovněž opatření k podpoře duševního zdraví. Co se týče simulujících osob, tak je „malingering“ popisován jako stav, který nelze připsat duševní poruše.¹²⁰ Psychiatrická péče tedy není u této kategorie adekvátní.¹²¹

¹¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 107-108.

MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 221.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 106.

¹¹⁹ Anxiolytika jsou léky proti úzkosti, které se podávají jedincům trpícím neurotickými poruchami. Neměly by se však podávat déle než 4 měsíce, neboť dlouhodobé užívání může vést k vytvoření závislosti.

¹²⁰ *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 5th edition (DSM-5). American Psychiatric Association, 2013, s. 96, ISBN 978-0-89042-555-8.

¹²¹ MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. op. cit. 4, s. 223-225.

4 Právní úprava stalkingu v ČR

Anti-stalkingová legislativa má své kořeny v Kalifornii, která jako první stát prohlásila v roce 1990 stalking za trestný čin. Po Kalifornii schválily zákony proti stalkingu další americké státy a zanedlouho se tento postih rozšířil z anglo-americké právní kultury rovněž do evropského kontinentálního práva.¹²² Jak již bylo zmíněno v části 1., v kapitole 1.2, Velká Británie byla prvním evropským státem, který v 90. letech přijal předmětnou právní úpravu. Po Velké Británii přijaly trestněprávní regulaci pronásledování i některé další evropské státy, jako např. Belgie či Nizozemsko. K přijetí nových skutkových podstat pronásledování došlo v roce 2006 i v Rakousku („Beharrliche Verfolgung“) a v roce 2007 v Německu („Nachstellung“). Vzhledem k tomu, že v obou těchto státech předcházely přijetí anti-stalkingové legislativy četné výzkumy a odborné diskuze, nechal se český zákonodárce těmito právními úpravami inspirovat.¹²³

4.1 Vývoj právní úpravy stalkingu v ČR

Před přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen „trestní zákoník“)¹²⁴, nebylo možno reagovat na stalking jako na celek, nýbrž pouze na jednotlivé projevy chování stalkera. Dle Válkové byly však takové způsoby postihu značně roztržité a dostatečně nereflektovaly vlastní podstatu a charakteristické rysy pronásledování.¹²⁵ Jednotlivá jednání stalkerů navíc mnohdy nejsou sama o sobě společensky škodlivá (např. telefonování, či zasílání SMS zpráv).¹²⁶ Proto byla tehdejší právní úprava v praxi neefektivní. Tuto skutečnost dokládá široký výčet skutkových podstat, jejichž aplikace přicházela při splnění zákonných podmínek dle zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákoníku¹²⁷, v úvahu. Jednání stalkera bylo možné právně kvalifikovat ku příkladu jako trestný čin pomluvy (§206), poškozování cizích práv (§209), týrání svěřené osoby (§215), vraždy (§219), ublížení na zdraví (§221), omezování osobní svobody (§231), vydírání (§235), znásilnění (§241) a podobně.¹²⁸ K ochraně proti aktivitám stalkerů sloužilo i několik mimotrestních norem. Dle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky¹²⁹, bylo možné rozhodnout o vykázaní osoby ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj (§ 21a). Dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích¹³⁰, bylo možné kvalifikovat jednání

¹²² HORÁKOVÁ, Monika. *Stalking - první zkušenosti*. Trestněprávní revue. 2012, č. 10, s. 221. ISSN 1213-5313.

¹²³ VÁLKOVÁ, Helena. op. cit. 31, s. 261.

¹²⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁵ VÁLKOVÁ, Helena. op. cit. 31, s. 264.

¹²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. op. cit. 10, s. 60.

¹²⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění s účinností do 1. 1. 2010.

¹²⁸ VÁLKOVÁ, Helena. op. cit. 31, s. 264-265.

¹²⁹ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění s účinností do 1. 1. 2009.

¹³⁰ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění s účinností do 1. 7. 2017.

pachatele jako přešupek proti občanskému soužití (§49). Dle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu¹³¹, bylo možné využít institutu předběžného opatření (§76b). Dále se stalker mohl svým chováním dopustit zásahu do práv na ochranu osobnosti oběti, přičemž tato právní úprava byla obsažena v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku¹³², v ustanovení § 11.

Co se týče legislativního procesu projednávání návrhu trestního zákoníku, je třeba zmínit, že ve vládním návrhu ze dne 25. 2. 2008¹³³ nebyla zpočátku skutková podstata postihující stalking obsažena.¹³⁴ S odkazem na zásadu subsidiarity trestní represe měly dostačující ochranu proti jednáním stalkerů zaručit instituty jiných právních odvětví (právo na ochranu osobnosti či přestupkové právo). Ústavně právní výbor však zastával odlišný názor, a tak po projednání vládního návrhu vydal usnesení s pozměňovacími návrhy, ve kterém mj. navrhl vložení nové skutkové podstaty nebezpečného pronásledování.¹³⁵ Poslanecká sněmovna návrh zákona s tímto pozměňovacím návrhem schválila a postoupila Senátu, který návrh zákona schválil a doručil prezidentovi k podepsání. Schválený zákon byl odeslán k publikaci ve Sbírce zákonů dne 30. 1. 2009 a následně byl dne 9. 2. 2009 vyhlášen ve Sbírce zákonů v částce 11 pod číslem 40/2009 Sb.¹³⁶ Tímto dnem se tedy trestný čin nebezpečného pronásledování stal součástí právního řádu České republiky, a to v ustanovení § 354 trestního zákoníku.

4.2 Trestný čin nebezpečného pronásledování - § 354 trestního zákoníku

Trestný čin nebezpečného pronásledování je úmyslným přečinem¹³⁷, nikoliv zločinem, neboť soud uloží pachateli trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do jednoho roku, anebo pokud se jedná o kvalifikovanou skutkovou podstatu, tak nejvýše do tří let. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o trestný čin, který nebyl obsažen ve vládním návrhu trestního zákoníku, tudíž chybí i důvodová zpráva k tomuto ustanovení.¹³⁸

4.2.1 Zařazení do systematiky trestního zákoníku

Trestný čin nebezpečného pronásledování (§354) je ve zvláštní části trestního zákoníku zařazen do hlavy desáté - mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, do dílu pátého -

¹³¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění s účinností do 31. 12. 2013.

¹³² Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění s účinností do 1. 1. 2014.

¹³³ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální depozitář. *Sněmovní tisk 410 Vl.n.z. trestní zákoník - EU*. [online]. PSPČR. [cit. 13.10. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>.

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s. 863. ISBN 978-80-7502-236-3.

¹³⁵ Původně měl být vložen nový paragraf pod číslem 352 (nyní § 354)

¹³⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální depozitář. op. cit. 133.

¹³⁷ § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 863.

mezi trestné činy narušující soužití lidí. Důvodem tohoto zařazení je zájem zákonodárce na ochraně nerušeného mezilidského soužití.¹³⁹ Díl pátý chrání veřejný pořádek proti jednáním, která hrubě narušují soužití lidí¹⁴⁰, přičemž je tato ochrana konkretizována u nebezpečného pronásledování ochranou tělesné a duševní integrity, osobní svobody a soukromí pronásledované osoby.¹⁴¹ Dle Visingera není zařazení stalkingu do hlavy desáté, dílu pátého, příliš šťastné.¹⁴² Já se s tímto názorem ztotožňuji. Pro trestné činy narušující soužití lidí je charakteristickým znakem ochrana skupinových zájmů, nikoliv individuálních zájmů jako v případě trestných činů nebezpečného pronásledování a nebezpečného vyhrožování. Logické by bylo zařazení do hlavy druhé - mezi trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Na rozdíl od Visingera však váhám, zda trestný čin nebezpečného pronásledování zařadit do dílu prvního - trestné činy proti svobodě, či do dílu druhého - trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství, neboť individuálním objektem je jak zájem na ochraně osobnosti a soukromí, tak zájem na ochraně osobní svobody.

4.2.2 Skutková podstata

Skutková podstata trestného činu nebezpečného pronásledování je vymezena v § 354 trestního zákoníku takto:

„(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu,

a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3293. ISBN 978-80-7400-428-5.

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 822.

¹⁴¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3294.

¹⁴² VISINGER, Radek. op. cit. 26, s. 335.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.“

Ustanovení § 354 trestního zákoníku obsahuje v prvním odstavci základní skutkovou podstatu, která se skládá z taxativního výčtu jednotlivých forem pronásledování. Vzhledem k tomu, že stalkeri dokážou být velice vynalézaví a konkrétní způsoby pronásledování je prakticky nemožné taxativně vyjmenovat, neboť zahrnují širokou škálu prostředků a různou intenzitu jednání, nepovažuji toto řešení za příhodné. S přihlédnutím k německé právní úpravě stalkingu¹⁴³ by dle mého názoru bylo vhodným řešením zařazení generální klauzule, ku příkladu takto:

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života,
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, nebo
- f) se dopustí jiného srovnatelného jednání, které je způsobilé vzbudit v jiném důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

Ve druhém odstavci ustanovení § 354 trestního zákoníku je vyjádřena kvalifikovaná skutková podstata, která je tvořena znaky základní skutkové podstaty a dalšími znaky, které typizují vyšší stupeň škodlivosti pro společnost¹⁴⁴ (podrobněji rozebráno v části 4., v kapitole 4.2, v bodě 4.2.3).

Obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování jsou podrobně rozebrány v následujících podbodech.

¹⁴³ § 238 odst. 5 trestního zákoníku Spolkové republiky Německo in trestní zákoník Spolkové republiky Německo, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 (dle stavu 1. 1. 2014).

¹⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 162.

4.2.2.1 Objekt

Jak je již zmíněno výše, trestný čin nebezpečného pronásledování je zařazen do dílu pátého - mezi trestné činy narušující soužití lidí. Dle Jelínka díl pátý „chrání veřejný pořádek proti jednáním, která hrubě narušují soužití lidí, především chrání skupiny obyvatel i jednotlivce před násilnými útoky a vyhrožováním z rasistických či jiných xenofobních pohnutek a před vyvoláváním takových nálad v obyvatelstvu.“¹⁴⁵ Druhovým objektem tohoto trestného činu tedy je zájem na klidném občanském soužití lidí, kteří nejsou nikterak omezováni v obvyklém způsobu života.¹⁴⁶ Individuálním objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně tělesné a duševní integrity, osobní svobody a soukromí pronásledované osoby.¹⁴⁷

4.2.2.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu nebezpečného pronásledování spočívá v „dlouhodobém pronásledování prováděném pachatelem taxativně vymezenými formami [pod písmeny a) až e)], které jsou způsobilé vzbudit v jiném důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.“ Vymezené formy jednání jsou velmi různorodé, nicméně jejich společným znakem je záměr pronásledovatele obtěžovat jiného tak intenzivně, že to již ohrožuje jeho duševní a případně i tělesnou integritu.¹⁴⁸ Všem vymezeným formám jednání je rovněž společné to, že pronásledování musí být způsobilé vyvolat důvodnou obavu o život či zdraví pronásledovaného anebo osob jemu blízkých (viz. níže). Existuje však mnoho případů, kdy se zprvu jednání stalkera nejeví jako škodlivé, nýbrž jako společensky přijatelný způsob, jak si získat pozornost jiného. Hranici mezi jednáním, které je ještě akceptovatelné, a jednáním, které je již patologické, však není vždy lehké určit. K překročení takové hranice mnohdy dochází nenápadným jednáním, které poté nabývá na intenzitě.¹⁴⁹ Dle Nejvyššího soudu je však taková hranice nepochybně „překročena v okamžiku, kdy je z okolností případu zřejmá bezvýslednost snahy pronásledovatele získat přízeň oběti, navzdory tomu však v jejím pronásledování neúnavně pokračuje, popř. se začne vůči oběti chovat násilně.“¹⁵⁰

Z hlediska vymezení jednání trestní zákoník používá pojem dlouhodobého pronásledování. Termín dlouhodobosti však není v trestním zákoníku definován, a dosud nebyl

¹⁴⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 822.

¹⁴⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 863.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3294.

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

¹⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3294.

¹⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012.

vydán ani žádný metodický pokyn k vymezení tohoto pojmu. Dle Nejvyššího soudu je třeba pod pojmen dlouhodobosti u trestného činu nebezpečného pronásledování rozumět „přínejmenším několik vynucených kontaktů pachatele s poškozeným nebo pokusů o ně, které zároveň musí být způsobilé vyvolat v poškozeném důvodnou obavu.“ „Zpravidla se tedy bude jednat o soustavně, vytrvale, tvrdošijně a systematicky prováděná jednání pachatele, která vybočují z běžných norem chování a mohou v některých případech i nebezpečně gradovat.“ S ohledem na toto vymezení podmínku dlouhodobosti nespĺňují ojedinělá či nahodilá jednání (byť jinak nežádoucí).¹⁵¹ Všechny obtěžující projevy chování pachatel uskutečňuje s cílem změnit, ba dokonce zničit obvyklý způsob života poškozeného, ohrožit jeho psychickou rovnováhu a postupně jej dostat pod svou moc. Je nezbytné, aby soudy posuzovaly každý případ stalkingu individuálně a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Při posuzování, zda byla splněna podmínka dlouhodobosti, je nutné vzít v úvahu i frekvenci a různorodost jednotlivých forem pronásledování. Platí tedy pravidlo, že čím větší je frekvence a rozmanitost jednotlivých forem, tím kratší může být doba, kterou lze subsumovat pod pojem dlouhodobosti ve smyslu § 354 trestního zákoníku. S odkazem na klinické hledisko lze pod trestný čin nebezpečného pronásledování zahrnout opakované, trvající a nechtěné pokusy o navázání kontaktu, přičemž opakováním se rozumí více než deset pokusů a trvajícím obdobím se rozumí minimálně čtyři týdny. Pokud stalking pokračuje po delší dobu, zvyšuje se pravděpodobnost eskalace násilí, které může vést i k usmrcení oběti.¹⁵² Posuzování stalkingu z hlediska dlouhodobosti činí v praxi obtíže. Toto tvrzení dokládá i jeden z prvních případů stalkingu v České republice. Jednalo se o 53letého muže ze Žďárska, který byl vůbec prvním obviněným z trestného činu nebezpečného pronásledování. Jednání tohoto muže byla však nakonec překvalifikována na jiný trestný čin, neboť se dle státního zástupce neprokázalo, že by k pronásledování docházelo dlouhodobě.¹⁵³

Výklad termínu výhrůžky ublížením na zdraví nebo jinou újmou [§ 354 odst. 1 písm. a)] pro aplikační praxi nečiní problémy. Výhrůžkou se rozumí protiprávní jednání, jehož obsah je konkretizován ublížením na zdraví (§ 122 odst. 1) či jinou újmou. Pojem výhrůžky jinou újmou není trestním zákoníkem blíže definován, a tudíž může zahrnovat rozličné způsoby vyhrožování. Jinou újmou je ku příkladu způsobení škody na majetku, narušení rodinného soužití, způsobení újmy na pověsti či narušení sexuální integrity.¹⁵⁴ Z hlediska závažnosti musí být jiná újma srovnatelná s ublížením na zdraví. Při posuzování je nutné přihlédnout ke konkrétním

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011. op. cit. 148.

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3295-3296.

¹⁵³ ŠEBESTA, Kamil a KOMÁREK, Patrik. *Nový trestný čin v právní úpravě ČR – nebezpečné pronásledování tzv. stalking.* In: epravo.cz [online]. 26.3.2010 [cit. 20.10.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestny-cin-v-pravni-uprave-cr-nebezpecne-pronasledovani-tzv-stalking-60643.html>.

¹⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011. op. cit. 148.

okolnostem případu, zejména k povaze výhrůžek, k chování pachatele při vyhrožování, k tělesným i duševním charakteristikám pachatele, k závažnosti možného narušení osobních, rodinných, pracovních či jiných vztahů poškozeného, a také k individuálním rysům osoby poškozeného.¹⁵⁵ Výhrůžka musí být míněna vážně a musí být provedena nedovolenými prostředky, přičemž může zahrnovat bezprostřední, ale i v budoucnu plánované násilí apod. Výhrůžka může směřovat buď přímo proti poškozenému, anebo osobám jemu blízkým (prostřednictvím poškozeného), čímž je pronásledován i sám poškozený, neboť je u něj vyvoláván strach o bezpečí těchto blízkých osob.¹⁵⁶ Pachatel a poškozený nemusejí býti současně přítomni při vyhrožování, neboť postačuje, když je výhrůžka adresována poškozenému takovým způsobem, že si je pachatel vědom toho, že se o ní osoba poškozeného dozví (např. prostřednictvím telefonu či počítače).¹⁵⁷

Stejně tak jako při výkladu výhrůžky není obtížné určit jednání, které spočívá ve vyhledávání osobní blízkosti a sledování poškozeného [§ 354 odst. 1 písm. b)]. Vyhledávání osobní blízkosti a sledování je nutné vykládat *largo sensu*, neboť jedině tak lze naplnit zákonodárcův záměr účinně ochránit jednotlivce před zásahy do jejich soukromí. To znamená, že pod tento pojem zahrnujeme nejrůznější formy obtěžování, doprovázení a sledování, jako na příklad čekání před domem či pracovištěm, doprovázení při cestě domů či při venčení psa, pozorování při volnočasových aktivitách, pozorování dalekohledem apod.¹⁵⁸

Vytrvalý kontakt prostřednictvím prostředků elektronických komunikací [§ 354 odst. 1 písm. c)] rovněž zahrnuje různorodé formy jednání. Do této kategorie typicky spadají projevy cyberstalkingu, mezi které řadíme např. opakované zasílání nevyžádaných e-mailů či zpráv do různých chatů, zveřejňování soukromých fotek či citlivých údajů, šíření pomluv, kybernetické útoky (např. zavirování počítače, odcizení či modifikace dat), objednávání zboží a služeb přes internet jménem poškozeného a podobně. Dále do této kategorie patří nevyžádaná volání na mobilní telefon, opakované zasílání SMS zpráv, jakož i tradiční písemné formy komunikace (např. dopisy, pohledy, vzkazy). Pod tento pojem lze rovněž podřadit opakované zasílání nevyžádaných pozorností (např. květiny, šperky) a stejně tak kontakty zprostředkované třetí osobou, která může předat vzkazy či dárky.¹⁵⁹ Pojem vytrvalosti není v trestním zákoníku specifikován, jedná se však o soustavné kontaktování, tedy nikoliv o ojedinělé či nahodilé kontakty.

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 612/2011.

¹⁵⁶ VISINGER, Radek. op. cit. 26, s. 336.

¹⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3296-3297.

¹⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3297-3298.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3298.

Termín omezování obvyklého způsobu života poškozeného [§ 354 odst. 1 písm. d)] je co se týče interpretace poněkud problematictější. Jedná se o taková jednání pachatele, kterými zasahuje do sféry osobního, rodinného či profesního života poškozeného, a to proti jeho vůli. Typicky se jedná o zásahy do roviny zájmové, sportovní či kulturní, v důsledku nichž poškozený nemůže vykonávat své obvyklé aktivity.¹⁶⁰ Dle Nejvyššího soudu lze za omezování obvyklého způsobu života považovat rovněž taková jednání pachatele, která spočívala v používání zahradního vybavení své sousedky, přemísťování jejích věcí, či prohlížení jejího spodního prádla, které sušila.¹⁶¹ Při posuzování je rozhodující, jak subjektivně pociťuje újmu poškozený, nikoliv hodnocení újmy dle průměrného obvyklého způsobu životu.¹⁶² Rozdílně tedy budeme posuzovat na jedné straně zásahy do obvyklého způsobu života slavné modelky, kterou by nemělo obtěžování ze strany jejích obdivovatelů tolik zaskočit, a na druhé straně zásahy do obvyklého způsobu života advokátky, kterou každý den sleduje její klient na cestě domů. U slavných osobností je ke kvalifikaci vyžadována větší intenzita obtěžování.

Posledním vymezeným jednáním je zneužití osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu s poškozeným [§ 354 odst. 1 písm. e)]. Při interpretaci tohoto ustanovení je nutné odkázat na Nařízení EU č. 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)¹⁶³ Dle článku 4 tohoto nařízení jsou osobní údaje definovány jako „veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné fyzické osobě,“ přičemž „identifikovatelnou fyzickou osobou je fyzická osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejména odkazem na určitý identifikátor, například jméno, identifikační číslo, lokační údaje, síťový identifikátor nebo na jeden či více zvláštních prvků fyzické, fyziologické, genetické, psychické, ekonomické, kulturní nebo společenské identity této fyzické osoby.“ Z toho vyplývá, že obecnými osobními údaji jsou typicky jméno, adresa, pohlaví, věk, datum narození, rodné číslo, osobní stav, telefonní číslo, IP adresa, či různé identifikační údaje vydané státem (např. identifikační číslo, DIČ, číslo občanského průkazu). Zvláštními osobními údaji jsou ku příkladu údaje o rasovém či etnickém původu, náboženské vyznání, zdravotní stav, sexuální orientace, krevní skupina aj.¹⁶⁴ Ke zneužití osobních údajů musí dojít za účelem získání kontaktu s poškozeným, jinak by se

¹⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011. op. cit. 148.

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 757/2015-15.

¹⁶² ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3299.

¹⁶³ Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

¹⁶⁴ MIHULKOVÁ, Jitka a KORNEL, Martin. *Co je, co není a co bude osobní údaj podle GDPR*. In: Frank Bold Advokáti [online]. 10.2.2018 [cit. 21.10.2021]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/541-co-je-co-neni-a-co-bude-osobni-udaj-podle-gdpr>.

nejednalo o jednání trestné ve smyslu § 354 trestního zákoníku. Rozhodující však není skutečnost, zda ke kontaktu s poškozeným opravdu došlo. Zákonodárce v tomto ustanovení neuvádí výčet jednání, kterými by pachatel mohl usilovat o získání kontaktu s poškozeným.¹⁶⁵ Proto je možné pod tento pojem zahrnout nejrůznější formy, ku příkladu snahu o osobní setkání či o videohovor, zneužití za účelem zasílání fotek či darů, využití pomoci třetí osoby apod.

Jak již bylo zmíněno výše, tak všem vymezeným formám jednání [pod písmeny a) až e)] je společné to, že pronásledování musí být způsobilé vyvolat důvodnou obavu o život či zdraví poškozeného anebo o život či zdraví osob jemu blízkých. Důvodná obava je definována jako „stav poškozeného, který je objektivně způsobilý vyvolat u něj vyšší stupeň obav, úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, jímž pachatel působí na poškozeného, přičemž však není nutné, aby byl takový pocit v poškozeném skutečně vyvolán.“¹⁶⁶ Pokud však poškozený přistupuje k pronásledování jeho osoby pouze jako k dočasné a protivné záležitosti, která v něm nevzbuzuje žádné obavy, pak se nejedná o trestný čin.¹⁶⁷ Jak již bylo řečeno, důvodná obava nemusí být v poškozeném skutečně vyvolána, nicméně její vznik musí být reálný. Z toho vyplývá, že každý případ je třeba posuzovat velmi individuálně. Zejména je nutné přihlídnout k povaze a závažnosti pachatelova jednání a k tělesným i duševním charakteristikám pachatele a poškozeného, neboť je nutné odlišit stalking od jednání, při nichž nejde o nic vážného.¹⁶⁸ Lze usuzovat, že u starší ženy či dítěte bude snažší vyvolat důvodnou obavu o jejich život či zdraví, než u urostlého dospělého muže. Stejně tak lze usuzovat, že pachatel snáze vyvolá důvodnou obavu u poškozeného, pokud mu bude vyhrožovat s nožem či jinou zbraní v ruce. Za důvodnou obavu o zdraví poškozeného či osoby jemu blízké je nutné považovat jak obavu o tělesné zdraví, tak i obavu o zdraví duševní.¹⁶⁹

4.2.2.3 Pachatel

Pachatelem trestného činu nebezpečného pronásledování může být kterákoliv fyzická osoba, která je v době činu přičetná, dovršila 15. roku věku a je rozumově a mravně vyspělá, jdeli o mladistvého. Dle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim¹⁷⁰, nemůže být pachatelem tohoto trestného činu právnická osoba. Z kriminologických výzkumů vyplývá, že nejčastěji se jedná o pronásledovatele mužského pohlaví, ve věku mezi třiceti a čtyřiceti lety. Více než polovina všech pronásledovatelů nikdy

¹⁶⁵ VÁLKOVÁ, Helena. op. cit. 31, s. 267.

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011. op. cit. 148.

¹⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 863-864.

¹⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 7 Tdo 229/2014-30.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3299-3300.

¹⁷⁰ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

nezažila dlouhodobý vztah a zhruba třetina je po rozvodu. Stalkeré pocházejí ze všech společenských vrstev, mají různé úrovně intelektu a většinou nemají žádné diagnostikovatelné závažné duševní onemocnění.¹⁷¹ Podrobně se osobě pachatele věnuje část 2.

4.2.2.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránku trestného činu nebezpečného pronásledování charakterizuje úmysl, který musí zahrnovat vůli vzbudit důvodnou obavu v poškozeném.¹⁷² Úmysl pachatele přitom směřuje ke způsobení psychické, případně i fyzické, újmy poškozenému. Téměř ve všech případech je úmysl pachatele ve formě úmyslu přímého. Pouze výjimečně je úmysl pronásledovatele ve formě úmyslu nepřímého. Takovou situaci si lze představit např. v případě rozvedených manželů, kdy ex-manžel stalkuje svou ex-manželku, přičemž jeho hlavním dlouhodobým záměrem je únos jejich dítěte.¹⁷³

4.2.3 Kvalifikovaná skutková podstata

Dle § 354 odst. 2 písm. a), b), c) trestního zákoníku pachatel naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování v případě, že se některé z vymezených forem jednání [pod odst. 1 písm. a) až e)] dopustí vůči dítěti nebo těhotné ženě, se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami. A to vše za předpokladu, že splní jak podmínku dlouhodobosti pronásledování, tak podmínku způsobilosti vyvolat v poškozeném důvodnou obavu o jeho život či zdraví anebo o život či zdraví osob jemu blízkých. V případě nebezpečného pronásledování zakládá kvalifikovaná skutková podstata použití vyšší trestní sazby, neboť se pachatel dopustí trestného činu na osobách, které vyžadují vyšší míru ochrany, anebo zvolí závažnější způsob provedení.

Co se týče trestného činu nebezpečného pronásledování spáchaném vůči dítěti [§ 354 odst. 2 písm. a)], tak se dle § 126 trestního zákoníku dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let. S odkazem na § 17 písm. b) trestního zákoníku není třeba, aby pachatel znal věk takového dítěte, neboť je postačující, že se zřetelem na okolnosti případu a svoje osobní poměry o uvedené okolnosti vědět měl a mohl. Za takové okolnosti lze považovat zejména vzhled dítěte, jeho fyzickou vyspělost, chování, či vyjadřování. Je nezbytné, aby soud při posuzování přihlédl ke všem konkrétním okolnostem případu, neboť objektivní stránka tohoto trestného činu může být u dítěte naplněna mnohem snadněji, než u dospělé osoby. Ku příkladu vytrvalé kontaktování a

¹⁷¹ PATHÉ, Michele. op. cit. 33, s. 19.

¹⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. op. cit. 134, s. 864.

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3301.

sledování 12leté dívky v ní vyvolá důvodnou obavu o její bezpečnost zpravidla snadněji, než v případě kontaktování a sledování 40letého urostlého muže.¹⁷⁴

Trestný čin nebezpečného pronásledování může být spáchán vůči těhotné ženě [§ 354 odst. 2 písm. a)]. Těhotenství je stav, který začíná nidací, tj. uhnízděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici v těle matky, a končí okamžikem, kdy začíná porod. Pokud jde o případ umělého oplodnění, tak je počátkem těhotenství rovněž okamžik nidace takového oplodněného vajíčka v děloze. V každém případě je tedy těhotnou ženou žena v období od nidace do začátku porodu. Z hlediska zavinění pronásledovatel nemusí vědět, že se jedná o těhotnou ženu, neboť stačí, že se zřetelem na okolnosti případu a své subjektivní dispozice o uvedené okolnosti vědět měl a mohl [§17 písm. b)]. Při posuzování je třeba brát v úvahu skutečnost, že v případě pronásledování těhotné ženy je zpravidla snadnější vyvolat v ní důvodnou obavu o těhotenství a nenarozené dítě, což může nepříznivě ovlivnit její duševní stav.¹⁷⁵

Další zvlášť přitěžující okolností je spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování se zbraní [§ 354 odst. 2 písm. b)]. Dle § 118 trestního zákoníku je trestný čin spáchán se zbraní, jestliže pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe. Zbraní se rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Jedná se tedy nejen o zbraň v technickém slova smyslu (např. zbraň střelná, sečná, palná, či bodná), ale o jakýkoliv předmět, který je způsobilý přivodit zranění. Takovými předměty mohou být ku příkladu silný klacek, železná tyč, vidle, či aerosolový rozprašovač se slzným plynem.¹⁷⁶ Dle judikatury se zbraní rozumí i kámen, přičemž nezáleží na jeho velikosti.¹⁷⁷ Pokud pachatel hází na jiného kameny s cílem zasáhnout a zranit jej, jedná se rovněž o útok se zbraní.¹⁷⁸ Pod pojem zbraň spadá též jízdní kolo, neboť bez ohledu na jeho normální účel se hodí k útoku proti jinému a je způsobilé ohrozit jeho tělesnou bezpečnost.¹⁷⁹ Pokud pachatel úmyslně najíždí automobilem na jinou osobu, jedná se rovněž o zbraň.¹⁸⁰ Užitím zbraně k útoku, překonání nebo zamezení odporu se rozumí nejen její užití k přímému fyzickému násilí, ale také k zastrašování poškozeného. Za zbraň je tedy nutné považovat i prostředky, jimiž lze dosáhnout ovlivnění psychiky poškozeného natolik, aby jednal dle pachatelovi vůle. Dle judikatury je takovým prostředkem např. rozložený ruční granát, který

¹⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 1473.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 1473.

¹⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 1303.

¹⁷⁷ Rozhodnutí soudu ČR ze dne 4. 3. 1931, sp. zn. Rt 4091/1931.

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. 3 Tdo 840/2006-I.

¹⁷⁹ Rozhodnutí soudu ČR ze dne 13. 6. 1930, sp. zn. Rt 3897/1930.

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1312/2012.

pachatel doručil poškozenému, ačkoliv v takovém stavu nebyl bezprostředně jako zbraň použitelný ke svému původnímu účelu.¹⁸¹ Obdobně může být zbraní i napodobenina střelné zbraně. Ačkoliv takovým předmětem nelze učinit útok proti tělu důraznějším, jeho použití může mít stejné účinky jako pohružka skutečnou zbraní.¹⁸² Trestný čin je spáchán se zbraní i v případě, kdy pachatel přímo zbraně nepoužil, avšak měl ji u sebe za účelem jejího použití k útoku, překonání či zamezení odporu. Pokud pachatel zbraň nezamýšlel použít zmíněným způsobem, nejedná se o trestný čin spáchaný se zbraní.¹⁸³ Z hlediska zavinění je třeba úmyslu, neboť pachatel prostřednictvím zbraně ovlivňuje chování poškozeného, anebo ji má k tomuto účelu u sebe.¹⁸⁴

Spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování nejméně se dvěma osobami [§ 354 odst. 2 písm. c)] znamená, že se na jednání aktivně podílejí nejméně tři osoby (tedy pachatel a ještě alespoň dvě další osoby). Tyto osoby se na jednání nemusí podílet stejnou měrou, ani nemusí být při jednání současně přítomny. Co se týče součinnosti dalších osob, tak tyto osoby nemusí o své součinnosti s pachatelem navzájem vědět. Na druhou stranu pachatel, jemuž je tato okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby přičítána, o součinnosti s nimi vědět musí. Může se jednat o spolupachatelství (§ 23), anebo o některou z forem účastenství, avšak s výjimkou návodu [§ 24 odst. 1 písm. a), c)]. Osoby, které se účastní na trestném činu pachatele, nemusí být trestně odpovědné.¹⁸⁵

4.2.4 Trestání a komparace se zahraničím

Dle § 354 odst. 1 trestního zákoníku lze za přečin nebezpečného pronásledování uložit trest odnětí svobody až na jeden rok nebo zákaz činnosti. Pokud pachatel naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty dle § 354 odst. 2 trestního zákoníku, lze mu uložit trest odnětí svobody na šest měsíců až tři roky. Co se týče výše trestu, tak dle mého názoru není upravena příliš vhodně. Pokud zákonodárce stanoví pro trestný čin nižší trestní sazbu, dává nám tím najevo, že daný trestný čin není natolik společensky škodlivý, jako trestné činy s vyšší výměrou trestu. Stejnou trestní sazbu v základní skutkové podstatě (tedy trest odnětí svobody až na jeden rok) nalezneme pro porovnání např. u trestného činu pomluvy (§ 184), zatajení věci (§ 219), poškození cizí věci (§ 228), či u padělání a pozměnění známek (§ 246). Domnívám se však, že trestný čin, jehož objekt vyjadřuje mj. zájem na ochraně tělesné a duševní integrity a osobní

¹⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2004, sp. zn. 5 Tdo 985/2004.

¹⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp.zn. 5 Tdo 792/2003.

¹⁸³ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 1304.

¹⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 1756.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. op. cit. 139, s. 3301-3302.

svobody oběti, by neměl být trestán stejně jako tyto trestné činy. Větší míru společenské škodlivosti tohoto trestného činu spatřuji rovněž v rovině dopadů, které může zanechat na životech obětí. Oběti pronásledování často trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Stejná porucha sužuje např. oběti znásilnění či týrané osoby. I z tohoto důvodu by mezi sankcionováním těchto trestných činů neměl být tak markantní rozdíl, jaký zvolil zákonodárce. Za spáchání přečinu nebezpečného pronásledování v základní skutkové podstatě nelze ani osobu vzít do vazby (tedy pokud nejsou splněny podmínky v § 68 odst. 3 trestního řádu¹⁸⁶). Zvýšení základní trestní sazby by to již umožnilo.

Co se týče trestání stalkingu v Evropě, tak se trestní sazby stanovené v základní skutkové podstatě v jednotlivých státech liší. Ve slovenském trestním zákoníku nalezneme shodnou trestní sazbu jako v českém, tedy trest odnětí svobody až na jeden rok. Vedle nebezpečného pronásledování slovenský trestní zákoník navíc upravuje trestný čin nebezpečného elektronického obtěžování, za jehož spáchání ukládá trest odnětí svobody až na tři roky.¹⁸⁷ V Německu lze uložit trest odnětí svobody až na tři roky.¹⁸⁸ Za spáchání trestného činu pronásledování v Rakousku lze uložit trest odnětí svobody až na jeden rok.¹⁸⁹ V polském trestním zákoníku je stanovena horní hranice trestní sazby nepřevyšující dva roky.¹⁹⁰ Za spáchání tohoto trestného činu v Itálii lze uložit trest odnětí svobody v délce až na šest měsíců.¹⁹¹ V Holandsku lze pachateli uložit trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky.¹⁹² Rumunský trestní zákoník za spáchání ukládá trest odnětí svobody až na 36 měsíců.¹⁹³ V Anglii a Walesu lze uložit trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřesahuje 51 týdnů.¹⁹⁴

Trestní sazby stanovené v mimoevropských trestních kodexech se rovněž odlišují. Ku příkladu v Indii lze za spáchání trestného činu stalkingu uložit trest odnětí svobody až na tři roky.¹⁹⁵ Nicméně trestání stalkingu v této zemi není genderově korektní, a tak lze tento trestný

¹⁸⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁷ § 360a a § 360b zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁸ § 238 trestního zákoníku Spolkové republiky Německo in trestní zákoník Spolkové republiky Německo, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 (dle stavu 1. 1. 2014).

¹⁸⁹ § 107a trestního zákoníku Rakouska in trestní zákoník Rakouska, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014 (dle stavu 1. 1. 2014).

¹⁹⁰ Čl. 190 trestního zákoníku Polska in The Penal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf.

¹⁹¹ Čl. 612 bis trestního zákoníku Itálie in Codice penale [online]. Dostupné z: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona>.

¹⁹² Čl. 285b trestního zákoníku Holandska in Criminal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

¹⁹³ Čl. 208 trestního zákoníku Rumunska in Criminal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/8291/file/Romania_Penal%20Code_am2017_en.pdf.

¹⁹⁴ Čl. 111 odst. 2A zákona - Protection of Freedoms Act 2012 [online]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/9/part/7/crossheading/stalking/enacted>.

¹⁹⁵ Čl. 354D trestního zákoníku Indie in The Indian Penal Code [online]. Dostupné z: https://www.iitk.ac.in/wc/data/IPC_186045.pdf.

čin postihnout pouze za předpokladu, že je pronásledovatelem muž a obětí žena. V Čínské lidové republice není stalking dosud kriminalizován. Postihnout tedy lze pouze jednotlivé projevy chování stalkerů, které je možné právně kvalifikovat například jako zneužití osobních údajů či neoprávněné vniknutí do obydlí.¹⁹⁶ Co se týče trestání stalkingu ve Spojených státech amerických, tak se trestní sazby stanovené v jednotlivých státech značně liší. V Západní Virginii lze za trestný čin pronásledování uložit trest odnětí svobody maximálně na šest měsíců¹⁹⁷, zatímco v Illinois lze za tento trestný čin uložit trest odnětí svobody až na pět let.¹⁹⁸ Ani v Australském společenství není trestní sazba jednotná. V Austrálii lze za tento trestný čin uložit trest odnětí svobody až na dva roky, kdežto v jejím spolkovém státě Victorii lze za tento trestný čin uložit jednu z nejpřísnějších sankcí za pronásledování na světě, a to trest odnětí svobody až na deset let.¹⁹⁹

V návaznosti na výše zmíněné vybrané trestní sazby lze shrnout, že horní hranice trestních sazeb v základní skutkové podstatě se v zahraničí převážně pohybují v rozmezí od jednoho roku do tří let. Shodnou výměru trestu odnětí svobody, jakou stanovuje český trestní zákoník za spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování, nalezneme i v trestních zákonících Slovenska a Rakouska. V trestních kodexech Itálie a Západní Virginie můžeme dokonce nalézt ještě nižší trestní sazbu než jeden rok, a to v délce maximálně na šest měsíců.

Trest odnětí svobody však není jediným trestem, který lze za stalking uložit. Český trestní zákoník v § 354 odst. 1 umožňuje uložit za spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování vedle trestu odnětí svobody trest zákazu činnosti. Převážná většina z mnou vybraných zahraničních trestních kodexů umožňuje uložit pachateli stalkingu peněžitý trest o různých výměrách.²⁰⁰ S odkazem na § 53 odst. 2 trestního zákoníku lze pachateli uložit samostatně rovněž peněžitý trest, jako je tomu v zahraničí. Dalšími alternativními tresty jsou trest domácího vězení, obecně prospěšné práce, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu. Vzhledem k tomu, že se jedná o přečin, lze dle § 55 odst. 2 trestního zákoníku uložit nepodmíněný trest odnětí svobody

¹⁹⁶ Trestní zákoník Číny in Criminal Law of the People's Republic of China [online]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/5375/108071/F-78796243/CHN5375%20Eng3.pdf>.

¹⁹⁷ § 61-2-9A písm. b) trestního zákoníku Západní Virginie in West Virginia Code [online]. Dostupné z: <https://www.wvlegislature.gov/wvcode/code.cfm?chap=61&art=2#01>.

West Virginia Foundation for Rape Information & Services. *West Virginia Stalking Laws* [online]. WV FRIS [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <http://fris.org/Laws/WVStalking.html>.

¹⁹⁸ FindLaw. *Illinois Stalking Laws* [online]. [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <https://www.findlaw.com/state/illinois-law/illinois-stalking-laws.html>.

¹⁹⁹ Australian Privacy Foundation. *Australian Stalking Laws* [online]. [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <https://privacy.org.au/resources/privacy-law/australia/>.

²⁰⁰ Jedná se o Spolkovou republiku Německo, Polsko, Holandsko, Rumunsko, Anglii a Wales, Indii, Západní Virginii a Illinois.

pouze za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud dle § 39 odst. 1 trestního zákoníku přihlíží ke všem konkrétním okolnostem případu a poměrům pachatele. Pokud bych však měla uložit vhodný trest pachateli trestného činu nebezpečného pronásledování, který svým jednáním naplnil znaky základní skutkové podstaty, zvolila bych podmíněné upuštění od potrestání s dohledem za současného uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností dle § 48 trestního zákoníku. Jako vhodné přiměřené povinnosti se mi jeví podrobení se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, či podrobení se vhodnému programu psychologického poradenství. Za vhodná přiměřená omezení považuji zdržení se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami či zdržení se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Uložení trestu odnětí svobody s nejvyšší možnou výměrou není dle mého názoru nejefektivnějším řešením, neboť takový trest nemusí dostatečně zajistit převýchovu a nápravu pachatele. Po výkonu takového trestu je pro pachatele navíc mnohem těžší začlenit se zpět do společnosti a vést řádný život.

5 Případová studie oběti stalkingu

V návaznosti na předchozí teoretickou část v této kapitole podrobně popíši a zanalyzuji případ ženy, která se stala obětí stalkingu. Nejprve bych však chtěla upozornit na skutečnost, že jména i věk v následujícím textu jsou na přání oběti modifikována.

Jedná se o případ mladé ženy jménem Miriam (40 let), která žije v Severních Čechách spolu se svou dcerou jménem Lea (10 let). Miriam byla obětí stalkingu dlouhých sedm let, přičemž stále existuje poměrně vysoká pravděpodobnost, že bude pronásledována znovu.

5.1 Popis případu

Vše začalo před patnácti lety, když se tato žena rozešla se svým tehdejším partnerem, se kterým chodila přibližně tři měsíce. Miriam si již v té době všimla, že její ex-přítel nebyl zcela psychicky v pořádku. Často jí totiž vyprávěl různé paranoidní historky, ve kterých se proti němu všichni spikli. Několikrát ji dokonce s jistotou přesvědčoval o tom, že se o něm kolemjdoucí bavili. S ohledem na tyto incidenty mu Miriam jednou sdělila, že si myslí, že má halucinace a že by si měl dojít na psychiatrii. Její ex-přítel souhlasil a jedno vyšetření absolvoval. Nicméně po vyšetření se domů vrátil s tím, že je - údajně - naprosto zdravý.

Po ukončení vztahu se Miriamin ex-partner často pohyboval v okolí jejího domu, což v té době nijak neřešila. S těmito „návštěvami“ naštěstí po určité době přestal. Po několikaleté odmlce se však znovu ozval a začal psát Miriam e-mailové zprávy. Důvodem kontaktování byla skutečnost, že se tento muž z určitých zdrojů dozvěděl, že má Miriam dítě. V důsledku jeho psychických problémů si v mysli vytvořil mylnou představu o tom, že Miriamino dítě je i jeho dítětem. Své ex-přítelkyni posílal 50 e-mailů denně a snažil se ji i dítě najít. Vzhledem k tomu, že muž věděl, kde Miriam bydlela, začal tento dům sledovat přes google mapy a podobné systémy. V předmětném domě však v té době bydlela již pouze Miriamina matka, kterou několikrát navštívil. Následně tento muž začal obcházet Miriaminy přátele a také základní školy, neboť chtěl vypátrat malou Leu.

Strach o dceru Miriam dovedl k tomu, že celou situaci oznámila na Policii ČR. Jako důkazní prostředek s sebou přinesla flash disk s nahranými e-maily od jejího ex-přítele. Po vyličení celé situace a zdůraznění skutečnosti, že se muž snaží najít její dceru, následovalo nemilé překvapení. „Dokud Váš ex-partner nebude držet Vaši dceru za ruku a tahat ji do auta, tak s Vaší situací nemůžeme nic dělat,“ uzavřel příslušník Policie ČR. Miriam byla na policii celkem třikrát v horizontu jednoho roku a vždy ji odmítli. S ohledem na její povolání (pracovnice probační a mediační služby) však věděla, že se jedná o stalking. „Pokud bude můj

ex-přítel držet Leu za ruku a tahat ji do auta, bude se již jednat o jiný trestný čin,“ tvrdila policistům Miriam.

Poté co Miriamin ex-partner zjistil, kde je Miriam zaměstnána, začal jí volat na služební telefon. Toto telefonní číslo si však nemohla tak jednoduše změnit. Následně začal kontaktovat i její kolegy. Několikrát dokonce čekal na Miriam u jejího pracoviště. Situace se stávala čím dál více neúnosnější a působila Miriam nemalé obtíže při výkonu její práce. Toho všeho si samozřejmě všiml i Miriamin nadřízený, který se následně obrátil na okresního státního zástupce. Miriam tedy podala trestní oznámení na svého bývalého přítele znovu a státní zástupce dohlédl na to, aby věc nebyla opět „smetena ze stolu“. Díky intervenci státního zástupce se Miriamin případ začal konečně řešit a bylo zjištěno, že její ex-přítel opravdu není psychicky v pořádku. Na vyhotovení znaleckého posudku z oboru psychiatrie se nicméně čekalo jeden rok, vzhledem k malému počtu znalců - psychiatrů a jejich velkému vytížení. Znalecký posudek prokázal, že Miriamin bývalý přítel trpí duševní poruchou. Konkrétně mu byla diagnostikována paranoidní schizofrenie. Trestní stíhání tedy bylo zastaveno, neboť Miriamin ex-partner nebyl pro nepřičetnost trestně odpovědný. Soud mu uložil ochranné léčení ústavní formou, a to v délce jednoho roku.

Celé trestní řízení trvalo zhruba jeden rok a půl. Od července roku 2021 se Miriamin bývalý přítel nachází v psychiatrické nemocnici, takže má nyní Miriam dle jejích slov „chvilí klid“. Její obavy však nezmizely. Momentálně se nejvíce obává toho, že její ex-přítel přestane po ukončení ochranného léčení brát předepsané léky a pronásledování se znovu „rozjede“. V takové situaci by dle jejího názoru mohla pomoci už jedině změna jména a přestěhování se do jiného města.

5.2 Rozbor případu

Jak vyplývá z výše uvedených skutečností, pachatelem stalkingu byl bývalý partner oběti. Tento typ pachatelů je v praxi nejčastější a tvoří přibližně 50 % všech případů stalkingu. Pro klasifikaci pachatele je třeba ujasnit si podstatná kritéria. Těmito kritérii jsou v tomto případě především existence předcházejícího vztahu k oběti, která byla ex-partnerkou pachatele, dále osobnost pachatele, která je vzhledem k diagnostikované paranoidní schizofrenii psychopatická, a motiv. Dle mého názoru hlavním motivem pachatelova chování byla touha vypátrat svého domnělého potomka. Vedlejším motivem by pak mohla být i touha obnovit kontakt, případně vztah s obětí. Vzhledem k hlavnímu motivu tohoto pachatele a jeho duševní chorobě není klasifikace zcela jednoznačná. S odkazem na typologii stalkerů vytvořenou Boonem a Sheridan

(podrobně viz. část 2., kapitola 2.4) bych pachatele zařadila do první kategorie, kam spadají stalkeri – bývalí partneři. Pro tento typ stalkerů je příznačné, že manipulují s okolím oběti, což na tohoto pachatele sedí. Typické pro tuto kategorii je rovněž to, že pachatelé dělají sami ze sebe oběti. Toto tvrzení pachatele opět vystihuje, neboť jedenkrát podal trestní oznámení na svou oběť s tím, že ta ho pronásleduje. Dalším typickým znakem je existence pravděpodobnosti užití násilí vůči oběti. Toto tvrzení pachatel také potvrdil (podrobněji viz. níže). Nicméně zde nespátřuji pro tuto skupinu charakteristický pocit nenávisti (alespoň ne v takové intenzitě). Současně bych tohoto pachatele zařadila i do třetí kategorie, kam patří fixovaní pronásledovatelé trpící psychickou poruchou. Pachatel již nebyl příliš schopný reflektovat realitu, což potvrdil i jeden ze svědků (nadřizený oběti). Ten uvedl, že při pohledu na pachatele bylo zřejmé, že žije ve svém světě. Dokazoval to i fakt, že pachatel byl přesvědčen o tom, že dcera oběti je i jeho dcerou, ačkoliv ta se narodila až pět let poté, co s ním oběť ukončila vztah. S ohledem na závažnost psychické poruchy pachatele bych ho považovala spíše za více nebezpečného pronásledovatele.

Z některých tvrzení oběti vyplývá, že pachatel měl trochu sklony k násilí. Když ho totiž oběť nechala po rozchodu pár dní pobývat u sebe v bytě, mrštil po ní jednoho dne plnou láhev vína, neboť ho rozčílilo, že jde ven se svou kamarádkou. Dalšího dne, když byli u oběti na návštěvě její přátelé, vešel do jimi obsazeného pokoje pachatel s nožem v ruce a začal oběti nadávat. Naštěstí k ničemu dalšímu nedošlo, přátelé oběti odvedli pachatele z bytu a oběť si nechala ihned vyměnit zámek. Co se týče další charakteristiky pachatele, tak je třeba zmínit, že se u něj vyskytovaly suicidiální myšlenky. Jednou se o sebevraždu dokonce pokusil, a to tak, že se ve sklepě domu svého otce celý polil benzínem a následně se chtěl zapálit. Jeho otec však včas zakročil. Oběť při našem rozhovoru uvedla, že sebevražedné sklony měli pravděpodobně v genech, neboť pachatelův prarodič se rovněž pokusil o sebevraždu otrávením plynem. Pokud pomineme pachatelovu duševní chorobu, tak byl, dle slov oběti, poměrně hodně inteligentní.

Pokud jde o formy stalkingu, tak byl pachatel velmi vynalézavý. Svou oběť dennodenně kontaktoval pomocí komunikačních prostředků. Zasilal jí e-mailové zprávy, a to jak na soukromou, tak na služební e-mailovou adresu. Za necelé tři měsíce oběť od svého pronásledovatele obdržela přibližně 1 500 e-mailů. Pachatel opakovaně volal na služební telefon oběti i na telefony jejích kolegů. Několikrát jí na pracoviště přinesl dárky. Dům její matky sledoval přes google mapy a jiné podobné systémy. Často slídlil u domů jejích přátel a obcházel základní školy, ve snaze najít dceru oběti. Kreativita pachateli nechyběla. Mezi jeho „díla“ patří obří srdce na sloupu poblíž pracoviště poškozené, hákový kříž na vchodových dveřích a nápis „Miriam drž hubu“. Jak již bylo zmíněno výše, pachatel měl sklony k fyzickému násilí

Několikrát dokonce použil zbraň, s cílem nikoliv zabít, nýbrž zastrašit (nejen) oběť. Některá jednání pachatele lze posoudit jako cyberstalking, některá jiná jednání jako externí stalking na pracovišti.

Klasifikace oběti je na rozdíl od klasifikace pachatele jednoznačná. V tomto případě je hlavním kritériem předchozí vztah mezi obětí a jejím pronásledovatelem. S odkazem na typologii obětí vytvořenou Mullenem a kol. (podrobněji viz. část 3., kapitola 3.1, bod 3.1.1) oběť spadá do první kategorie, která je tvořena oběťmi, které měly se stalkerem předchozí intimní vztah. V tomto případě se jednalo o vztah kratšího trvání, který byl ukončen ze strany oběti. Charakteristickým znakem této skupiny je dlouhodobý charakter pronásledování.

Stalking ovlivnil mnoho aspektů života oběti. Ta v tomto případě utrpěla zejména újmy psychického a sociálního charakteru. Pronásledování mělo též vliv na její pracovní výkon. Nadřizený oběti potvrdil, že když ji pachatel zavolal do práce, tak se celá rozklepala, její tvář zbledla a udělalo se jí zle. Oběť byla nucena provést zásadní změny svého životního stylu. Opakovaně si měnila telefonní čísla i e-mailové adresy a vyhýbala se určitým místům. Obtěžování mělo nepříznivý vliv na její duševní pohodu. Oběť trpěla úzkostmi, často pociťovala naprostou bezmoc a beznaděj, zhoršila se jí koncentrace, chyběla jí motivace, přepadaly jí záchvaty paniky, byla slabá a unavená. Dokonce se třikrát nervově zhroutila. Pravidelně musela docházet k psychologce, bez které by celou situaci jen stěží zvládla. Největší strach měla o svou dceru, kterou neustále kontrolovala. Když byla dcera starší, musela ji s celou situací seznámit. Opakovaně ji dávala různé bezpečnostní pokyny spočívající v tom, jakým místům se vyhýbat, kudy chodit a naopak nechodit do školy. Ve škole měli zakázáno zveřejňovat na webu jakékoliv informace o dceři oběti a její fotky. Všechny tyto okolnosti vedly k tomu, že dcera poškozené začala mít psychické problémy a potřebovala rovněž pomoc psychologa.

Oběť se snažila zajistit svou bezpečnost i bezpečnost své dcery různými způsoby. O stalkingu informovala své příbuzné, kolegy, přátele i zaměstnance školy, do které její dcera chodila. S celou situací se obrátila i na matku pachatele. Ta svého syna však bránila a vše dávala za vinu poškozené. Tvrdila jí, že kdyby jejího syna neopustila, nemusel by takto jednat. Rozhovor zakončila ujištěním, že její syn má děti moc rád, takže by dceři oběti nikdy neublížil.

Když situace byla již neúnosná, snažila se poškozená najít pomoc u Policie ČR. Na nejbližším obvodním oddělení podala na pachatele trestní oznámení a poskytla policistům flash-disk s nahranými e-mailovými zprávami. Policisté s obětí situaci probrali a předvolali pachatele. Nicméně výsledek byl takový, že dotyčný je dle jejich slov sice blázen, ale zatím nic nezákonného nedělá. Oběť podala trestní oznámení na pachatele celkem 3x a vždy to vedlo ke

stejnému výsledku. Takové jednání příslušníků Policie ČR považují za naprosto nepřijatelné. Oběť podala všechna trestní oznámení v průběhu roku 2020, tedy jedenáct let poté, co se trestný čin nebezpečného pronásledování stal součástí právního řádu České republiky. Po tak dlouhé době bych očekávala, že policisté budou s tímto trestným činem seznámeni a budou proškoleni, neboť včasná identifikace stalkingu je klíčová pro zvládnutí situace. Kroky, které policisté přijmou, či naopak nepřijmou k včasnému zvládnutí případu, mohou výrazně ovlivnit průběh a výsledek celého případu. Pro některé oběti je podání trestního oznámení psychicky náročným krokem, tím spíše, pokud jsou pachateli např. bývalí partneři. Proto je třeba k obětem stalkingu přistupovat zdvořile, šetrně a s porozuměním, nikoliv je odmítat s tím, že se pachatel žádné trestné činnosti nedopouští. Takové odmítnutí totiž u oběti prohloubí pocity bezmoci, beznaděje a nedůvěry k ostatním lidem a úředním osobám.

Po třetím odmítnutí ze strany Policie ČR požádala Miriam o pomoc své dva přátele. Ti se vydali za pronásledovatelem a pokoušeli se mu celou situaci vysvětlit. Zdůrazňovali zejména fakt, že dcera oběti nemůže být jeho dcerou, neboť se narodila až pět let poté, co s ním oběť ukončila vztah. Pachatel po čtyřech hodinách přivolil a slíbil, že oběť přestane obtěžovat. Svůj slib nicméně porušil a ještě ten den večer přišly poškozené nové e-mailové zprávy.

Další osobou, kterou oběť požádala o pomoc, byl biologický otec dcery. O něm bylo známo, že se s ničím a s nikým „nemaže“. To dokládá i fakt, že v té době byl již podmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody za trestný čin ublížení na zdraví. Oběť ho zpočátku nechtěla o pomoc požádat, neboť se obávala, že pachatele usmrtí. Nakonec však povinnost ochránit své dítě nad tímto strachem převážila. Jednoho dne mu zavolala a přeposlala některé e-mailové zprávy od pachatele, načež chtěl zaslat jeho adresu. Biologický otec dcery následně stalkera třikrát v horizontu několika týdnů zbil. Ani to ho však nepřimělo ukončit pronásledování.

Oběť byla nucena změnit své návyky a všemožně se vyhýbala setkáním se stalkerem. Důsledně ignorovala jeho pokusy o navázání kontaktu. Ponechávala si e-mailové zprávy, které od něj obdržela. Jedenkrát dokonce využila institutu předběžného opatření, které spočívalo v nepřipustnosti jakéhokoliv kontaktování či vyhledávání poškozené, osob jí blízkých či případně jiných osob. Pachatel toto opatření však porušoval. S ohledem na tuto zkušenost bych podotkla, že užití institutu předběžného opatření se jeví jako bezvýsledné vůči pachatelům, kteří v důsledku své duševní poruchy již příliš nevnímají realitu.

Bohužel žádný z výše popsaných způsobů nevedl k ukončení pronásledování. Až teprve na základě zásahu nadřízeného oběti a jeho známého - okresního státního zástupce – se začal případ řešit. Oběť podala nové trestní oznámení, které bylo pod dohledem zmíněného státního

zástupce řádně prošetřeno. Jednání pachatele bylo státním zástupcem právně kvalifikováno jako trestný čin nebezpečného pronásledování. Podrobnější informace k právní kvalifikaci mi oběť nesdělila, proto na základě shora uvedených informací dovozují, že se jednalo o trestný čin nebezpečného pronásledování dle § 354 odst. 1 písm. b), c), d) a e) a odst. 2 písm. b). Následně byl vyhotoven znalecký posudek z oboru psychiatrie. Ačkoliv státní zástupce tlačil na co nejrychlejší vyhotovení, byl znalecký posudek vypracován až téměř po uplynutí jednoho roku, což považují za nepřijatelné. Nicméně vzhledem k nízkým odměnám soudních znalců a zároveň vysokým pokutám za pozdní dodání posudku se, co se týče počtu znalců, není čemu divit. Znalci jsou zahlceni často marginálními kauzami typu řízení v opilosti a na případy, které vyžadují co nejrychlejší postup ve věci, jim poté nezbyvá čas.

Předmětný znalecký posudek prokázal, že pachatel trpí paranoidní schizofrenií a že může být nebezpečný sobě i svému okolí. Vzhledem k tomu, že pachatel nemohl pro svou duševní chorobu v době spáchání činu rozpoznat jeho protiprávnost a ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Nezbyvalo tedy nic jiného, než trestní stíhání zastavit pro nepřičetnost. Vzhledem k tomu, že pachatel není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný, bylo mu uloženo ústavní ochranné léčení v délce jednoho roku. Poškozená s tímto výsledkem však není spokojena, neboť se domnívá, že ochranné léčení pachateli příliš nepomůže. To dokládá i fakt, že pachatel ovládá trik, při němž naordinovaný lék schová v ústech a nespolkne jej. S tímto trikem se přiznal právě psychiatrovi, který vytvářel zmiňovaný znalecký posudek. Velký nedostatek oběť spatřuje i ve skutečnosti, že se nedozví o pachatelově propuštění z ochranného léčení. Dle jejího názoru je však taková informace pro oběť stalkingu důležitá.

5.3 Závěr případové studie

Od července roku 2021 pronásledovatel vykonává ochranné léčení, takže se nachází v psychiatrické nemocnici. Oběť má momentálně klid a na celou situaci se snaží nemyslet. Konečně může otevírat e-mailovou schránku beze strachu, přijímat všechny telefonní hovory a nemusí se bát chodit na pracoviště. Konečně nemusí mít strach, že pachatel vypátrá její dceru.

Bohužel ochranné opatření není konečným řešením, a tak bude život poškozené beze strachu trvat pouze jeden rok, případně déle, pokud bude rozhodnuto o prodloužení ochranného léčení. Oběť se mi svěřila s tím, že za konečné řešení by v tomto případě považovala sebevraždu pachatele. S ohledem na jeho duševní chorobu usuzuje, že se sám musí trápit. Navíc posledních několik let žil pachatel jako bezdomovec, neboť ho otec vyhodil z domu. Pokud bude ochranné léčení ukončeno a pachatel bude pokračovat v pronásledování, zvažuje oběť změnu příjmení,

v krajním případě i přestěhování do jiného města. Policii by po svých zkušenostech o pomoc znovu nežádala.

Na závěr setkání jsem se oběti dotázala, co by doporučila ostatním obětem stalkingu. Na prvním místě uvedla spolupráci s psychologem, neboť ten jí s celou situací neskutečně pomohl. Rovněž zdůraznila, jak je důležité ignorovat všechny pokusy o navázání kontaktu. Dále obětem doporučuje změnu telefonního čísla a e-mailové adresy. Vhodným opatřením je dle jejího názoru i smazání profilu na sociálních sítích, případně vytvoření profilu pod smyšleným jménem. Velmi důležité je také uchovávat si veškerou komunikaci se stalkerem, což může posloužit jako důkazní prostředek pro policii.

Tuto kapitolu bych zakončila myšlenkou oběti, která mne velmi zaujala. „Ztratila jsem iluze o tomto systému. Stalker obtěžuje tebe a celé tvé okolí. Odmítá brát léky na svou duševní poruchu. Ale seš to ty, kdo musí překopat celej svůj život. A náš systém ti ve finále vůbec nepomůže, protože stalker má svoje práva a ta nesmí být poškozena.“

Závěr

Stalking je považován za relativně novodobý sociální problém, o jehož závažnosti získala veřejnost povědomí zejména z důvodu velké medializace případů pronásledování veřejně známých osobností zhruba ve 2. polovině 20. století. Následně na přelomu 20. a 21. století mnoho států zařadilo do svého právního řádu novou skutkovou podstatu, na jejímž základě je tento nežádoucí jev postihován. Česká republika je jedním z těchto států a dne 9. 2. 2009 se stal trestný čin nebezpečného pronásledování součástí právního řádu České republiky, a to v ustanovení § 354 trestního zákoníku.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo podrobněji rozpracovat jednotlivé aspekty stalkingu v teoretické části, a následně získané poznatky z této části aplikovat na konkrétní případ oběti stalkingu z praxe. Při zpracovávání teoretické části jsem čerpala především ze zahraničních zdrojů. Za velmi kvalitně zpracované dílo považuji dílo „Stalkers and their Victims“ od autorů Paula E. Mullen a kolektivu, kteří se hojně zabývají problematikou stalkingu zejména z psychologického a kriminologického hlediska.

Co se týče případové studie v praktické části, tak klasifikace pachatele ani klasifikace oběti mi nečily větší potíže. Stejně tak formy pronásledování byly snadno rozpoznatelné. Problém jsem však shledala při hodnocení poskytnuté pomoci oběti ze strany úředních osob. Jak vyplývá z výše uvedeného data, trestný čin nebezpečného pronásledování je součástí právního řádu ČR již více než deset let. Vzhledem k této době považuji za nepřístojné, že někteří příslušníci Policie ČR stále nedokáží rozpoznat tento trestný čin, což ve svém důsledku velmi negativně ovlivní již tak narušenou důvěru a psychiku oběti. Další problém spatřuji v nízkém počtu soudních znalců – psychiatrů a s tím souvisejícím časovým intervalem, v jakém jsou vyhotovovány znalecké posudky. Pokud je ohrožena bezpečnost oběti, jejích potomků či případně dalších osob, je vyžadován co nejrychlejší postup ve věci.

Zásadní problém shledávám rovněž v případech, kdy je pachatelům činů jinak trestných ukládáno ústavní ochranné léčení, jehož délka může činit nejvýše dvě léta. Přiznám se, že netuším, v jaké míře je v praxi ochranné léčení prodlužováno z důvodu nedokončené léčby. Nicméně dle mého názoru je velmi pravděpodobné, že pachatelé činů jinak trestných přestanou po ukončení zmíněného ochranného opatření užívat předepsané medikamenty a v důsledku duševní poruchy budou opět páchat trestnou činnost, za kterou nemohou být odsouzeni. Taková predikce je ovšem pro oběti pronásledování velmi stresující. Nedostatek spatřuji též ve skutečnosti, že se oběť pronásledování nedozví o pachatelově propuštění z takového ochranného

lčení. Některé oběti by však tuto informaci ocenily, neboť by posloužila jako varování a apel na zvýšenou obezřetnost.

Dílčím cílem této diplomové práce bylo zaujmout vlastní odůvodněný názor ke sporným otázkám. V této souvislosti bych se nejprve vyjádřila k základní skutkové podstatě trestného činu nebezpečného pronásledování. S ohledem na fakt, že stalkeri dokáží býti velice vynalézaví a konkrétní formy stalkingu je prakticky nemožné taxativně vyjmenovat, neboť zahrnují širokou škálu prostředků a různou intenzitu jednání, nepovažuji současnou dikci tohoto ustanovení za příliš vhodnou. Příhodným řešením by bylo zařazení generální klauzule, jež by umožňovala flexibilně reagovat i na srovnatelně nebezpečná jednání, která však v době přijímání tehdejší nové právní úpravy dosud nebyla známá.

Diskutabilní otázkou je rovněž problematika trestání trestného činu nebezpečného pronásledování, respektive maximální výše trestní sazby trestu odnětí svobody, kterou lze za spáchání tohoto přečinu pachateli uložit. Dle mého názoru současná výše trestní sazby dostatečně nereflektuje povahu a závažnost tohoto trestného činu, a to zejména s ohledem na jeho objekt a následky, jež může zanechat na životech obětí. Zvýšení základní trestní sazby by rovněž umožnilo vzít obviněného ze spáchání tohoto trestného činu do vazby, což za stávající právní úpravy není možné. Vyšší trestní sazbu, než-li stanovil český zákonodárce, nalezneme ku příkladu v německém, polském, či holandském trestním zákoníku, anebo v trestních kodexech některých států USA.

Závěrem je na místě podotknout, že včasná identifikace je, co se týče případů pronásledování, tím nejzásadnějším. Z toho důvodu by měli občané, zaměstnavatelé, úřední osoby, neziskové organizace a odborníci z řad psychologů, právníků a pracovníků probační a mediační služby navzájem spolupracovat. Zároveň by tito měli být motivováni, aby se zapojovali do školení zaměřených na prevenci a odhalování případů stalkingu. Je třeba mít na paměti, že i jediný vhodně či naopak nevhodně zvolený krok ke zvládnutí případu může značně ovlivnit průběh i výsledek onoho případu.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ABRAMS, Karen M., ROBINSON, Gail Erlick. *Occupational effects of stalking*. Canadian Journal of Psychiatry, 2002, 47(5), s. 468–72.

American Medical Association. *Diagnostic and Treatment Guidelines on Domestic Violence*. Washington, D.C.: American Medical Association, 1992. citováno ze zdroje - DAVIS, Joseph A. *Stalking Crimes and Victim Protection: Prevention, Intervention, Threat Assessment, and Case Management*. CRC Press, Taylor & Francis Group, 2001, 536 s. ISBN 978-0-367-86616-7.

BLESS, H., FIEDLER, K. *Mood and the regulation of information processing and behavior*. In FORGAS, J. P. *Affect in social thinking and behavior*. Psychology Press, 2006, s. 65–84.

BOCIJ, Paul, MCFARLANE, Leroy. *Online harassment: towards a definition of cyberstalking*. Prison Service Journal, 2002, 139, 38 s. citováno ze zdroje - MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press, 2009, 323 s. ISBN 978-0-521-73241-3.

BOCIJ, Paul, MCFARLANE, Leroy. *Cyberstalking: the technology of hate*. The Police Journal, 2003, 76, 37 s. – citováno ze zdroje - MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press, 2009, 323 s. ISBN 978-0-521-73241-3.

BOON, Julian, SHERIDAN, Lorraine. *Stalking and Psychosexual Obsession: Psychological Perspectives for Prevention, Policing and Treatment*. Chichester: Wiley, 2002, 276 s. ISBN 9780470713037.

CLARKE, James W. *On Being Mad or Merely Angry: John W. Hinckley, Jr. and Other Dangerous People*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990, 168 s. ISBN 0691078521.

ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998, 204 s. ISBN 80-902614-1-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 446 s. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)*. Kriminalistika. 2004, 37(4), s. 273-281. ISSN 1210-9150.

DAVIS, Joseph A. *Stalking Crimes and Victim Protection: Prevention, Intervention, Threat Assessment, and Case Management*. CRC Press, Taylor & Francis Group, 2001, 536 s. ISBN 978-0-367-86616-7.

DE BECKER, Gavin. *The Gift of Fear: Survival Signals That Protect Us from Violence*. Recorded Books, 1997, 432 s. ISBN 9780788740398.

DEIRMENJIAN, John M. *Stalking in cyberspace*. Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 1999, č. 27, s. 407-413.

- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 5th edition (DSM-5). American Psychiatric Association, 2013, 947 s. ISBN 978-0-89042-555-8.
- DIETZ, P., MATTHEWS, D., MARTELL, D., STEWART, T., HROUDA, D., WARREN, J., *Erotomania*. New Statesman and Society, 1991, s 31-32.
- ELIOT, Thomas Stearns. Dante. In *Selected Essays*. New York: Harcourt, 1960. 460 s. ISBN 978-0151803873.
- GEBERTH, Vernon J. *Stalkers*. Law and Order, 1992, s. 138–143.
- HALL, D. M. *The victims of stalking*. In MELOY J. Reid. *The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives*. San Diego, CA: Academic Press, 1998, 327 s. ISBN 9780124905603.
- HERMAN, Judith Lewis. *Complex PTSD: A syndrome in survivors of prolonged and repeated trauma*. Journal of Traumatic Stress, 1992, 5(3), s. 377-391.
- HOLAHAN, Charles J., MOOS, Rudolf H. *Life stressors, personal and social resources, and depression: A 4-year structural model*. Journal of Abnormal Psychology, 1991, 100(1), s. 31-38.
- HORÁKOVÁ, Monika. *Stalking - první zkušenosti*. Trestněprávní revue. 2012, č. 10, s. 221. ISSN 1213-5313.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2017, 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JURTELA, Silvia. *Häusliche Gewalt und Stalking*. Wien: Studien Verlag, 2007, 380 s. ISBN 978-3-7065-4500-6.
- KURT, J. L. *Stalking as a variant of domestic violence*. Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law, 1995, č. 23, s. 219–230.
- MAIR, George. *Star Stalkers*. New York, NY: Pinnacle Books, 1995. ISBN 978-0786001385.
- MELOY, J. R. *Stalking: An old behavior, a new crime*. Psychiatric Clinics of North America, 1999, č. 22, s. 85–99.
- MELOY, J. R. *Stalking (obsessional following): a review of some preliminary studies*. Aggression and Violent Behavior, 1996, s. 147–62.
- MELOY, J. R. *The Psychology of Stalking: Clinical and Forensic Perspectives*. Edited by J. R. Meloy. San Diego, CA: Academic Press, 1998, 327 s. ISBN 0-12-490560-9.
- MELOY, J. R., GOTHARD, S. *A demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders*. American Journal of Psychiatry, 1995, č. 152, s. 258-263.
- MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2000. ISBN 0-521-66950-2.
- MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele a PURCELL, Rosemary. *Stalkers and Their Victims*. Second edition. United Kingdom: Cambridge University Press, 2009, 323 s. ISBN 978-0-521-73241-3.
- MULLEN, Paul E., PATHÉ, Michele, PURCELL, Rosemary, STUART, Geoffrey W. *Study of stalkers*. American Journal of Psychiatry, 1999, s. 1244-1249.

- PATHÉ, Michele. *Surviving Stalking*. New York: Cambridge University Press, 2002, 176 s. ISBN 978-0-521-00964-5.
- PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E. *The Impact of Stalkers on their Victims*. British Journal of Psychiatry, 1997, s. 12-17.
- PATHÉ, Michele, MULLEN, Paul E., PURCELL, Rosemary. *Stalking: false claims of victimisation*. British Journal of Psychiatry, 1999, s. 170-172.
- SHERIDAN, Lorraine P., NORTH, A. C., SCOTT, Adrian J. *Stalking in the workplace*. Journal of Threat Assessment and Management, 6 (2), 2019, s. 61-75.
- SHERIDAN, Lorraine P., BLAAUW, E. *Characteristics of false stalking reports*. Criminal Justice and Behaviour, č. 31, 2004, s. 55-72.
- SHRAPNEL, Richard H. *Personal Protection at Home and Abroad*. Times Editions, 1997, 120 s. ISBN 978-9812040473.
- SKLENÁK, Vilém et al. *Data, informace, znalosti a Internet*. C.H. Beck, 2001, 507 s. ISBN 80-7179-409-0.
- SPARR, Landy, PANKRATZ, Loren D. *Factitious posttraumatic stress disorder*. The American Journal of Psychiatry, 1983, 140 (8), s. 1016-1019.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 3632 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
- UPDIKE, John. *Foreword to The Seducer's Diary* (by S. Kierkegaard). Princeton: Princeton University Press, 1997, 214 s. ISBN 978-1400847341.
- VÁLKOVÁ, Helena. *Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech*. Trestněprávní revue. 2009, č. 9, s. 257-263. ISSN 1213-5313.
- VISINGER, Radek. *Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou*. Trestněprávní revue, 2009, 8(11), s. 331-336. ISSN 1213-5313.
- VITOUŠOVÁ, M., ČÍRTKOVÁ, L., KLOUBEK, M., DURDÍK, T. *Pronásledování – hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 3-5. citováno ze zdroje - VÁLKOVÁ, Helena. *Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech*. Trestněprávní revue. 2009, č. 9, s. 257-263.
- WALBY, Sylvia, ALLEN, Jonathan. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 124 s. ISBN 978-80-7338-088-5.
- WONDRAK, Isabel, HOFFMANN, Jens, VOSS, Hans-Georg W. *Traumatische belastung bei opfern von stalking*. Praxis der Rechtspsychologie, 2005, 15(2), s. 223 – 234.
- ZONA, Michael A., KAUSHAL, K. S., LANE, J. *A comparative study of erotomaniac and obsessional subjects in a forensic sample*. Journal of Forensic Sciences, 1993, 38(4), s. 894-903.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Australian Privacy Foundation. *Australian Stalking Laws* [online]. [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <https://privacy.org.au/resources/privacy-law/australia/>.
- BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ [online]. BKB. [cit. 6.8.2021]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz>.

- DUGGAN, Maeve. *Online Harassment 2017*. In: Pew Research Center [online]. Washington, D.C.: Pew Research Center, 11.7.2017 [cit. 22.2.2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/internet/2017/07/11/online-harassment-2017/>.
- FindLaw. *Illinois Stalking Laws* [online]. [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <https://www.findlaw.com/state/illinois-law/illinois-stalking-laws.html>.
- FRESCO, Adam, BIRD, Steve. *The stalker on bail who brought death to the perfume counter*. In: The Times [online]. London: The Times, 15.9.2005 [cit. 23.2.2021]. Dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/the-stalker-on-bail-who-brought-death-to-the-perfume-counter-ggsscdkd068>.
- MILLER, Greg, MAHARAJ, Davan. *Chilling Cyber-Stalking Case Illustrates New Breed of Crime*. In: Los Angeles Times [online]. Los Angeles Times, 23.1.1999 [cit. 18.2.2021]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1999-jan-23-fi-799-story.html>.
- Ministerstvo vnitra ČR. *Ministerstvo vnitra uspořádalo konferenci o stalkingu*. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Česká republika: 25.11.2011 [cit. 10.6.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/vyzkum/docDetail.aspx?docid=21677706&docType=ART>.
- MIHULKOVÁ, Jitka a KORNEL, Martin. *Co je, co není a co bude osobní údaj podle GDPR*. In: Frank Bold Advokáti [online]. 10.2.2018 [cit. 21.10.2021]. Dostupné z: <https://www.fbadvokati.cz/cs/clanky/541-co-je-co-neni-a-co-bude-osobni-udaj-podle-gdpr>.
- MKN-10 2020: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí. *F40-F48 - Neurotické, stresové a somatoformní poruchy: F43.0. Akutní stresová reakce* [online]. Platnost od 1.1.2021 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.0>.
- MKN-10 2020: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí. *F40-F48 - Neurotické, stresové a somatoformní poruchy: F43.1. Posttraumatická stresová porucha* [online]. Platnost od 1.1.2021 [cit. 23.6.2021]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.1>.
- POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY [online]. Policie ČR. [cit. 9.8.2021]. Dostupné z: <https://www.policie.cz>.
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Digitální depozitář. *Sněmovní tisk 410 V.l.n.z. trestní zákoník - EU*. [online]. PSPČR. [cit. 13.10. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>.
- Státní zdravotní ústav. *Stalking*. Kategorie: Nelátkové závislosti. In: Národní zdravotnický informační portál [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021 [cit. 16.2.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/260-stalking>. ISSN 2695-0340.
- ŠEBESTA, Kamil a KOMÁREK, Patrik. *Nový trestný čin v právní úpravě ČR – nebezpečné pronásledování tzv. stalking*. In: epravo.cz [online]. 26.3.2010 [cit. 20.10.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-trestny-cin-v-pravni-uprave-cr-nebezpecne-pronasledovani-tzv-stalking-60643.html>.
- ŠIMORDOVÁ, Andrea. „*Stalking*“ z kriminologického pohledu se zaměřením na pachatele a oběť. In: epravo.cz [online]. 21.6.2011 [cit. 8.2.2021]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/stalking-z-kriminologickeho-pohledu-se-zamerenim-na-pachatele-a-obet-73846.html>.
- U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. *Stalking. Overview*. [online]. [cit. 17.11. 2021]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/feature/stalking/overview>.

West Virginia Foundation for Rape Information & Services. *West Virginia Stalking Laws* [online]. WV FRIS [cit. 26.10.2021]. Dostupné z: <http://fris.org/Laws/WVStalking.html>.

3. Seznam použitých právních předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Trestní zákoník Číny in Criminal Law of the People's Republic of China [online]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/5375/108071/F-78796243/CHN5375%20Eng3.pdf>.

Trestní zákoník Holandska in Criminal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.

Trestní zákoník Indie in The Indian Penal Code [online]. Dostupné z: https://www.iitk.ac.in/wc/data/IPC_186045.pdf.

Trestní zákoník Itálie in Codice penale [online]. Dostupné z: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona>.

Trestní zákoník Polska in The Penal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf.

Trestní zákoník Rakouska in trestní zákoník Rakouska, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014 (dle stavu 1. 1. 2014)

Trestní zákoník Rumunska in Criminal Code [online]. Dostupné z: https://www.legislationline.org/download/id/8291/file/Romania_Penal%20Code_am2017_en.pdf.

Trestní zákoník Spolkové republiky Německo in trestní zákoník Spolkové republiky Německo, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 (dle stavu 1. 1. 2014)

Trestní zákoník Západní Virginie in West Virginia Code [online]. Dostupné z: <https://www.wvlegislature.gov/wvcode/code.cfm?chap=61&art=2#01>.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, ve znění s účinností do 1. 1. 2010

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění s účinností do 31. 12. 2013

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění s účinností do 1. 1. 2014

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění s účinností do 1. 7. 2017

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění s účinností do 1. 1. 2009

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon - Protection of Freedoms Act 2012 [online]. Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/9/part/7/crossheading/stalking/enacted>.

4. Seznam použité judikatury

Rozhodnutí soudu ČR ze dne 13. 6. 1930, sp. zn. Rt 3897/1930.

Rozhodnutí soudu ČR ze dne 4. 3. 1931, sp. zn. Rt 4091/1931.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. 3 Tdo 840/2006-I.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2003, sp.zn. 5 Tdo 792/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2004, sp. zn. 5 Tdo 985/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 8 Tdo 612/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1082/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1263/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1312/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 7 Tdo 229/2014-30.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 757/2015-15.

Abstrakt

Nebezpečné pronásledování a ochrana jeho obětí

Tato diplomová práce je zaměřena na problematiku stalkingu, respektive na jeho jednotlivé aspekty a na právní úpravu tohoto jevu v České republice.

Co se týče struktury této práce, je členěna do pěti hlavních částí. První část pojednává o stalkingu obecně. Jednotlivé kapitoly se věnují definování tohoto pojmu, historickému vývoji tohoto fenoménu a tradičním formám stalkingu, zahrnující dva specifické druhy stalkingu, kterými jsou cyberstalking a stalking na pracovišti. Druhá část se zabývá charakteristikami pachatelů stalkingu a příčinami jejich chování. Třetí část pojednává o obětech stalkingu. Jednotlivé kapitoly postupně rozebírají typologie obětí, dopady stalkingu na životy obětí, včetně posttraumatické stresové poruchy, dále hlavní strategie zaměřené na pomoc obětem stalkingu a nakonec problematiku falešných obětí. Tato a následující část jsou nejobsáhlejšími ze všech a spolu tvoří jádro diplomové práce. Čtvrtá část je zaměřena na anti-stalkingovou legislativu v České republice, přičemž nejobsáhlejší kapitola je věnována samotnému trestnému činu nebezpečného pronásledování. Tato kapitola je zakončena problematikou trestání tohoto přečinu a pro porovnání je zde zpracována menší komparace se zahraničím. Čtvrtá část zakončuje teoretickou část této diplomové práce. Co se týče páté části, jedná se o část praktickou, která je věnována případové studii oběti stalkingu. Pro lepší ilustraci a pochopení je celá diplomová práce doprovázena příklady z praxe.

Hlavním cílem této práce bylo podrobněji rozpracovat jednotlivé aspekty stalkingu v teoretické části, a následně získané poznatky z této části aplikovat na konkrétní případ oběti stalkingu z praxe. Při plnění tohoto cíle jsem narazila na několik zásadních problémů. V první řadě se jedná o přístup příslušníků Policie ČR ve vztahu k oběti stalkingu. Dále se jedná o neadekvátní časový interval, v jakém jsou vyhotovovány znalecké posudky z oboru psychiatrie. Nelze opomenout ani institut ústavního ochranného léčení a jeho ukládání pachatelům činů jinak trestných. Dílčím cílem této práce bylo zaujmout vlastní odůvodněný názor ke sporným otázkám. V této souvislosti jsem se zabývala základní skutkovou podstatou trestného činu nebezpečného pronásledování. Dikci tohoto ustanovení nepovažuji za příliš vhodnou, přičemž zařazení generální klauzule se mi jeví jako příhodné řešení. Diskutabilní otázkou je rovněž maximální výše trestní sazby trestu odnětí svobody, kterou lze za spáchání tohoto přečinu pachateli uložit. Dle mého názoru současná výše trestní sazby dostatečně nereflektuje povahu a závažnost tohoto trestného činu, a z toho důvodu by bylo třeba ji navýšit.

Diplomová práce reflektuje právní stav ke dni 29. 11. 2021.

Klíčová slova

stalking, pronásledování, oběti stalkingu, trestný čin nebezpečného pronásledování, pomoc obětem stalkingu, pachatelé stalkingu

Abstract

Crime of Stalking and Protection of its Victims

This diploma thesis focuses on the issue of stalking, or more precisely on its individual aspects and its legislation in the Czech Republic.

As for the structure of this thesis, it is divided into five main sections. The first section deals with stalking in general. The individual chapters are devoted to the definition of this term, the historical development of this phenomenon and common forms of stalking, including two specific types of stalking, which are cyberstalking and stalking in the workplace. The second section deals with the characteristics of stalkers and their motives. The third section concerns the victims of stalking. The individual chapters successively analyse the typologies of victims, the impact of stalking on victims, including post-traumatic stress disorder, as well as the main strategies oriented towards helping the victims of stalking and, finally, the issue of false victims. The third section and the fourth one are the most comprehensive of all and together they constitute the core of the thesis. The fourth section focuses on anti-stalking legislation of the Czech Republic, whereas the most comprehensive chapter is devoted to the crime of stalking. This chapter is concluded with the issue of punishment for this crime and also there is a brief comparison with foreign countries. The fourth section concludes the theoretical part of this diploma thesis. The fifth section as the practical part is devoted to the case study of the victim of stalking. The entire thesis is supplemented with the practical examples in order to better understand the issues.

The main goal of this thesis was to elaborate the individual aspects of stalking in the theoretical part, and subsequently apply the knowledge acquired from this part to the particular case of the victim of stalking from practice. While I was trying to achieve this goal, I encountered several substantial problems. First of all, I am concerned with the approach of members of the Police of the Czech Republic in relation to the victim of stalking. Another problem is related to an inadequate time, which the alienists need to prepare their expert opinions. The institute of institutional compulsory treatment and its imposition on offenders, who can not be criminally liable because of their insanity, cannot be neglected either. The partial goal of this thesis was to take my own reasoned stands on controversial issues. In this context, I examined the elements of the crime of stalking. The result is that I do not consider the wording of this provision to be very appropriate, but the inclusion of a general clause seems to me to be a felicitous solution. Another questionable issue is the maximum term of imprisonment that can be imposed on the offender for committing this misdemeanor. In my opinion, the current term of

imprisonment does not sufficiently reflect the nature and seriousness of this crime and for this reason it should be increased.

This diploma thesis reflects the legal situation on 11/29/2021.

Key words

stalking, pursuing, the victims of stalking, the crime of stalking, helping the victims of stalking, stalkers